

Využití přírodních a recyklovatelných materiálů ve výtvarných činnostech v mateřské škole

Monika Nesibová

Bakalářská práce
2025

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

Akademický rok: 2024/2025

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Monika Nesibová
Osobní číslo:	H220374
Studijní program:	B0112P300001 Učitelství pro mateřské školy
Forma studia:	Prezenční
Téma práce:	Využití přírodních a recyklovatelných materiálů ve výtvarných činnostech v mateřské škole

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury zaměřené na enviromentální výchovu a její využití ve výtvarných činnostech v mateřské škole.

Vymezení teoretických východisek a terminologie zaměřené na recyklaci a možnosti uplatnění práce s vybranými přírodními materiály u dětí předškolního věku.

Zpracování sady výtvarných aktivit s využitím přírodních a recyklovatelných materiálů ve výtvarných činnostech v mateřské škole.

OVĚŘENÍ Sady výtvarných aktivit u dětí předškolního věku.

Evaluace sady aktivit a zpracování doporučení pro praxi mateřských škol.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- Kirchnerová, V., & Rubešová, R. (2013). *Výchova prožitkem: Tvořivé hry a činnosti pro mateřské školy*. Portál.
- Leblková, E. (2012). *Environmentální výchova v mateřské škole*. Portál.
- Létalová, J. (2022). *Propřírodně zaměřený učitel a jeho přístup k (environmentální) výchově*. Masarykova univerzita.
- Talandová, J. (2015). *Tvoření z přírodních materiálů: "Za pár kaček"*. Grada.
- Zommer, Y. (2023). *The Big Book of Nature Art*. Thames & Hudson Ltd.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Beáta Deutscherová, MBA**
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **8. ledna 2025**
Termín odevzdání bakalářské práce: **2. května 2025**

L.S.

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. PhDr. Mgr. Marcela Janíková, Ph.D.
ředitelka ústavu

Ve Zlíně dne 8. ledna 2025

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění bez ohledu na výsledek obhajoby;
- bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- jedno vyhotovení bakalářské práce v listinné podobě bude ponecháno Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně k uložení;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá; neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že

- jsem na bakalářské práci pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem řádně citoval(a); v případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor;
- odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou obsahově totožné.

Ve Zlíně, dne

.....
podpis autora

ABSTRAKT

Bakalářská práce teoreticko-aplikačního charakteru se zaměřuje na možnosti využití přírodních a recyklovatelných materiálů ve výtvarných činnostech v mateřské škole. Záměrem je ověřit sadu aktivit a na základě její evaluace podat doporučení pro praxi. Teoretická část pojednává o environmentální výchově a výtvarných činnostech ve vztahu k předškolnímu vzdělávání. Praktická část obsahuje sadu osmi aktivit, jejímž cílem bylo přiblížit dětem téma ochrany přírody a recyklace a podpořit tak u dětí pozitivní vztah k přírodě a zároveň tak vytvořit u dětí environmentální senzitivitu. Zvolenými metodami evaluace byla vlastní reflexe a analýza průběhu činnosti učitelkou mateřské školy. Na základě zjištění z výsledků evaluace bylo navrženo doporučení určené pro využití v praxi mateřských škol.

Klíčová slova: environmentální výchova, výtvarné činnosti, environmentální senzitivita, recyklace, přírodní materiál

ABSTRACT

The bachelor thesis of a theoretical-application nature focuses on the possibilities of using natural and recyclable materials in art activities in kindergarten. The intention is to verify the set of activities and on the basis of its evaluation to make recommendations for practice. The theoretical part deals with environmental education and art activities in relation to preschool education. The practical part contains a set of activities aimed at introducing children to the topic of nature protection and recycling and thus promoting a positive relationship with nature in children and thus creating environmental sensitivity in children. The chosen evaluation methods were the school's own reflection, analysis of the course of activities by the headmistress and the kindergarten teacher. Based on the findings of the evaluation results, a recommendation was proposed for use in the practice of kindergartens.

Keywords: environmental education, art activities, environmental sensitivity, recycling, natural material

Ráda bych touto cestou vyjádřila upřímné poděkování paní PhDr. Beátě Deutscherové, MBA za odborné vedení, trpělivost a cenné rady, které mi poskytla při zpracování této bakalářské práce.

Rovněž bych ráda poděkovala své rodině za jejich neustálou podporu a povzbuzení během mého celého studia.

OBSAH

ÚVOD.....	11
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA	13
1.1 VYMEZENÍ ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVY	13
1.2 ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA A JEJÍ VÝVOJ VE SVĚTĚ I U NÁS.....	14
1.3 PŘÍSTUPY ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVY	16
1.4 ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ	17
1.4.1 RVP PV a environmentální výchova	18
2 VÝTVARNÉ ČINNOSTI V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ.....	20
2.1 VÝTVARNÉ PROSTŘEDKY	21
2.2 VÝTVARNÉ MATERIÁLY	22
2.3 VÝTVARNÉ TECHNIKY	23
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	25
3 REALIZACE VÝTVARNÉ SADY AKTIVIT	26
3.1 PRŮBĚH AKTIVIT Z PŘÍRODNÍCH MATERIÁLŮ	30
3.1.1 Výrobek č.1 Obraz z přírodních barev	30
3.1.2 Výrobek č.2 Dřevěná ozdoba	34
3.1.3 Výrobek č.3 Ježek z brambory	37
3.1.4 Výrobek č.4 Lesní skřítek z listí.....	40
3.2 PRŮBĚH AKTIVIT Z RECYKLOVATELNÝCH MATERIÁLŮ	43
3.2.1 Výrobek č.1 Květina z plata od vajec	43
3.2.2 Výrobek č.2 Krmítko z kartonu.....	46
3.2.3 Výrobek č.3 Svícen ze sklenice.....	50
3.2.4 Výrobek č.4 Ovce z kartonu.....	53
4 EVALUACE.....	56
4.1 VLASTNÍ REFLEXE AKTIVIT	56
4.2 EVALUACE ČINNOSTÍ UČITELKOU MATEŘSKÉ ŠKOLY	61
4.3 KOMPARACE SEBEREFLEXE A HODNOCENÍ UČITELKOU MATEŘSKÉ ŠKOLY	63
5 DOPORUČENÍ PRO PRAXI MATEŘSKÝCH ŠKOL	65
ZÁVĚR	67
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	69
SEZNAM OBRÁZKŮ	72
SEZNAM TABULEK.....	73
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	74
SEZNAM PŘÍLOH.....	75

ÚVOD

Výtvarné činnosti patří mezi důležitou součást výchovně-vzdělávacího procesu v mateřské škole. Nejenže podporují tvořivost, fantazii a rozvoj jemné motoriky, ale zároveň dětem poskytují prostor pro sebevyjádření se a objevování světa kolem sebe. V posledních letech však stále více ve společnosti rezonuje téma ochrany životního prostředí a recyklace a proto je potřeba přemýšlet o tom, z jakých materiálů s dětmi tvoříme a jaký dopad může mít jejich využívání na životní prostředí. Environmentální výchova a udržitelný přístup získává na významu, a právě výtvarné činnosti představují ideální prostor pro jejich propojení.

Tato bakalářská práce teoreticko-aplikačního charakteru se zaměřuje na využití přírodních a recyklovatelných materiálů ve výtvarných činnostech v mateřské škole. Cílem práce je představit možnosti, jak tyto materiály zařazovat do pedagogické praxe a zároveň přiblížit dětem téma ochrany přírody a recyklace.

Teoretická část práce je rozdělena do dvou hlavních kapitol. První kapitola se zaměřuje na environmentální výchovu, a to jak z hlediska jejího historického vývoje ve světě i u nás, tak i z pohledu různých přístupů a jejího zakotvení v předškolním vzdělávání, včetně rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Druhá kapitola se věnuje výtvarným činnostem v předškolním vzdělávání a podrobněji rozebírá výtvarné prostředky, materiály i techniky, které mohou být využity v kontextu environmentální výchovy.

Praktická část je rozčleněna do tří kapitol. První z nich se věnuje samotné realizaci výtvarné sady aktivity, které byly uskutečněny v mateřské škole s dětmi ve věku od 4 do 6 let. Aktivity jsou tematicky rozděleny na část tvorby z přírodních materiálů a na část tvorby z recyklovatelných materiálů. Druhá část je zaměřena na evaluaci realizované sady aktivit. Evaluace obsahuje vlastní sebereflexi, evaluaci ze strany učitelky mateřské školy a následnou komparaci. Evaluace byla strukturována podle předem stanovených kritérií, jež umožnila posoudit efektivitu jednotlivých aktivit, jejich přínos pro děti a míru naplnění environmentálně-výchovných cílů. Třetí část nabízí doporučení do praxe mateřských škol, která vychází ze získaných poznatků při realizaci aktivit a z následné evaluace.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA

V první kapitole mé bakalářské práce se věnuji environmentální výchově, která je klíčová k utváření odpovědného vztahu člověka k přírodě. Postupně se zaměřuji na vývoj environmentální výchovy, její přístupy a také specifika v předškolním vzdělávání, které zmiňuji v podkapitole s názvem „Environmentální výchova v předškolním vzdělávání“. Součástí je rovněž propojení environmentální výchovy s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání, kdy porovnávám RVP PV 2021 s RVP PV 2025.

1.1 Vymezení environmentální výchovy

V dnešním světě se Environmentální výchova (dále jen EV) projevuje v řadě přístupů, proto její vymezení není snadné jednoznačně definovat (Jančaříková, 2020). Environmentalistika je vědní disciplína, která se zabývá vztahem mezi člověkem a jeho působením na ekosystémy. Tato vědní disciplína zasahuje i do jiných vědních oborů, například biologie nebo fyzika (Leblová, 2012). Výchova je „proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji.“ (Průcha a kol., 2013, s. 277). Termín EV je výchova, která vychází z ekologie a zaměřuje se na ochranu životního prostředí a vytváření podmínek pro život lidí tak, aby neškodily přírodě ani živočichům (Průcha a kol., 2013). EV se stala součástí výchovně-vzdělávacího procesu jako reakce na narůstající význam environmentálních problémů (Létalová, 2022). V literatuře můžeme narazit jak na pojem environmentální, tak ekologická výchova, ale chápání těchto termínů od různých autorů se však liší. Činčera (2005) uvádí, že v běžném životě se tyto dva pojmy chápou jako synonyma, ale Leblová (2012) ve své knize uvádí rozdílnost těchto pojmů. Přesněji uvádí, že ekologická výchova je obor, který zkoumá prostředí organismů a jejich vztahy mezi nimi, zatímco environmentální výchova nám odkrývá negativní dopady lidské činnosti, jež mohou vést k degradaci životního prostředí a ohrožení existence života na Zemi. Zároveň ekologická výchova představuje strategie a opatření nezbytná k dosažení pozitivních změn v ochraně přírody.

Hlavním cílem EV je nejen rozvíjet environmentální senzitivitu jedince, ale také ho naučit se přizpůsobit měnícím se podmínkám života na Zemi a aktivně přispívat k ochraně životního prostředí (Jančaříková, 2010; Leblová, 2012). Jedním z klíčových principů environmentální výchovy je důraz na dobrovolnost a uvědomělé jednání. Nejde tedy pouze o to, aby si jedinci osvojili určité ekologické návyky, ale aby i pochopili jejich smysl a význam pro udržitelný rozvoj společnosti (Jančaříková, 2010). Podstatnou součástí

EV je také rozvoj odpovědnosti za životní prostředí. Tento proces se neomezuje pouze na předávání znalostí, ale klade důraz na utváření postojů a hodnot, které podporují dlouhodobě udržitelné chování (Jančaříková, 2010). Celkově lze říci, že EV se snaží nejen připravit jedince na život v ekologicky proměnlivém světě, ale zároveň je vést k tomu, aby k těmto změnám přistupovali aktivně a s porozuměním. Toto chování je klíčové pro udržitelný rozvoj celé naší společnosti (Jančaříková, 2010; Leblová, 2012).

1.2 Environmentální výchova a její vývoj ve světě i u nás

EV se v průběhu let vyvíjela na základě různých filozofických směrů, pedagogických přístupů a společenských potřeb. Její kořeny sahají až do 18. století, kdy myšlenku propojení vzdělávání s přírodním prostředím podpořil Jean-Jacques Rousseau ve svém díle *“Emil aneb O výchově”*. Již v tomto díle se objevil názor, že vzdělávání by mělo vycházet z přímého kontaktu s přírodou (McCrea, 2006).

Termín EV se úplně poprvé použil v roce 1947 na konferenci Mezinárodní unie ochránců přírody. Rok 1970 se zapsal do historie environmentální výchovy pořádáním prvního Dne Země, kterého se v USA zúčastnilo přibližně 20 milionů lidí, čímž se otázka ochrany přírody dostala do širokého povědomí veřejnosti (McCrea, 2006). V polovině 70. let došlo k dalšímu významnému posunu v rozvoji environmentálního vzdělávání na globální úrovni, jelikož v roce 1977 se v Tbilisi konala mezivládní konference UNESCO a UNEP, jejímž výstupem byly klíčové principy a strategie environmentální výchovy, které ovlivňují vzdělávací systémy dodnes. Na Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiru byla přijata Agenda 21, která zdůraznila vzdělávání jako klíčový nástroj pro dosažení udržitelného rozvoje (Činčera, 2009). V České republice EV navazuje na dlouhodobou tradici formování vztahu člověka k přírodě, které prosazoval již Jan Ámos Komenský nebo později například Jaroslav Foglar (Kapuciánová, 2015). EV tedy představuje systematický proces vzdělávání zaměřený na rozvoj vztahu člověka k přírodnímu prostředí.

Horká (2005) rozdělila tento vývoj do několika fází, z nichž každá reflektuje různé historické, společenské a vědecké přístupy k ochraně životního prostředí.

Výchova vztahu k přírodě (19. století – počátek 20. století)

Počátky environmentální výchovy byly ovlivněny romantismem, který zdůrazňoval propojení člověka s přírodou a její estetickou i duchovní hodnotou. Vzdělávání v této době

zdůrazňovalo přímé pozorování přírody, pobyt venku a přírodovědné poznávání. Zároveň se objevily první snahy o ochranu přírody.

Výchova k ochraně přírody (počátek 20. století – 60. léta 20. století)

Druhou etapou je výchova k ochraně přírody, která vznikla jako reakce na zvětšující se negativní dopady lidské činnosti na životní prostředí po 2. světové válce. Tato fáze je spjata s rozvojem ekologie a ekologických věd.

Výchova k čistému prostředí (60. – 80. léta 20. století)

Třetí etapa se zaměřuje na problémy spojené se znečištěním životního prostředí. Zahnuje problematiku průmyslového odpadu, kvality ovzduší, vody a dopady civilizačního rozvoje. Školy začaly do vzdělávacích programů začleňovat aktivity spojené s recyklací a udržitelností zdrojů.

Výchova k péči o životní prostředí (80. – 90. léta 20. století)

Čtvrtá etapa spojuje předchozí etapy do komplexní ekologické výchovy. Reaguje na globální ekologické krize a zaměřuje se na udržitelný rozvoj.

Výchova pro trvale udržitelný rozvoj (od 90. let 20. století do současnosti)

Poslední etapou je výchova pro trvale udržitelný rozvoj, která reflektuje propojení ekologie se sociálními, ekonomickými a kulturními faktory. Důraz je kladen na globální odpovědnost, spravedlnost a mezinárodní spolupráci.

Jančaříková (2020) však uvádí, že v minulosti byla environmentální výchova chápána především jako součást přírodovědného vzdělávání, jehož hlavním cílem bylo porozumění ekologickým procesům, charakteru přírodních věd a fungování přírody. Tento přístup měl za úkol formovat postoje a chování vedoucí k ochraně životního prostředí. V současnosti však samotná ochrana přírody již nestačí a stále se větší důraz klade na celkovou proměnu životního stylu nejen jednotlivců, ale i širších společenských struktur včetně komunit, států a mezinárodních organizací s cílem podpořit udržitelný rozvoj.

Environmentální výchova v České republice

Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta neboli zkratka „EVVO“ byla v České republice v roce 2000 přijata vládou. K termínu byl vydán akční plán s výhledem do roku 2015. MŠMT ČR v roce 2008 vydalo metodický pokyn k EVVO (Leblová, 2012). EVVO si neklade za cíl pouze rozvíjet pozitivní vztah k životnímu prostředí a respekt ke všem formám života, ale také prohlubovat znalosti o okolním prostředí a podporovat jeho ochranu.

Zároveň usiluje o porozumění vzájemné propojenosti sociálních, ekonomických a kulturních aspektů, které ovlivňují stav životního prostředí (Metodický pokyn MŠMT, 2008).

V současné době je platný akční plán EVVO na léta 2016-2025. Řada krajů v České republice však vytvořila své vlastní strategie a plány týkající se EV (MZP, 2016).

1.3 Přístupy environmentální výchovy

Pro předškolní vzdělávání je nejvýraznějším přístupem EV, ale je dobré znát rozdíly i mezi ostatními přístupy, kterými jsou:

Ekologická výchova

Činčera (2005) uvádí, že pojem ekologická výchova se používá synonymně s EV, ale Činčera (2007) již zdůrazňuje, že ekologická výchova jen odráží její určitou interpretaci. Její hlavní myšlenkou je, že k ochraně přírody je nejprve nutné ji dobře poznat. „*Její základem je zkoumání vztahů mezi organismy a jejich prostředím*“ (Leblová, 2012, s. 15). Důraz je kladen na bezprostřední kontakt s přírodním prostředím a využívání přírodních materiálů. Často využívanými metodami v tomto přístupu jsou výlety do přírody (Činčera, 2007).

Výchova o Zemi

Výchova o Zemi představuje méně rozšířený přístup, jehož hlavním cílem je změna postojů vůči přírodě spíše než pouhé získávání faktických znalostí (Činčera, 2007).

Globální výchova

Globální výchova se soustředí na širší společenské a ekologické souvislosti a snaží se zprostředkovat pochopení globálních problémů. Neomezuje se pouze na otázky ochrany životního prostředí, ale zabývá se také sociálními tématy, jako je multikulturní tolerance, nebo udržitelný rozvoj (Činčera, 2007). Klíčovým aspektem této koncepce je uznání individuality a originality každého člověka a podpora jeho specifických hodnot (Horká, 2006).

Výchova k udržitelnému rozvoji

Tento přístup k environmentální výchově klade důraz na propojení teoretických znalostí s praktickými dovednostmi (Činčera, 2007). Klíčovým principem je myšlenka, že zachováme základní životní potřeby a zároveň nesnižujeme rozmanitost přírody.

Školy by měly tedy samy fungovat v souladu s principy udržitelnosti (Kapuciánová, 2015). Zároveň by škola měla sladit své činnosti s evropskými strategiemi, jako je Evropský rámec pro udržitelnost neboli “*GreenComp*“, který podporuje začlenění udržitelnosti do všech aspektů vzdělávání (Evropská komise, 2025).

1.4 Environmentální výchova v předškolním vzdělávání

Období předškolního věku lze označit jako mimořádně citlivé pro formování vztahu k přírodnímu prostředí (Jančaříková & Kapuciánová, 2012). V kapitole „Vymezení environmentální výchovy“ jsem zmínila pojem environmentální senzitivita. V předškolním věku hraje tento pojem klíčovou roli. Tento termín je základním cílem EV a označuje schopnost člověka vést kvalitní a naplněný život i při využívání skromnějších materiálních zdrojů. Environmentální senzitivita lze dosáhnout jen tehdy, pokud se dítě nachází ve vhodném prostředí (Leblová, 2012). Senzitivita je úzce propojena s přímým kontaktem s přírodním prostředím v raném dětství, a proto je klíčové, aby mateřská škola umožnila dětem osobní zkušenost s přírodou a zároveň je vedla v mateřské škole k uvědomění si například významu recyklace a šetrného zacházení s přírodními zdroji. Aby se tyto prožitky staly pevnou součástí dětské zkušenosti, je nutné je vhodně reflektovat – například formou vyprávění, srovnávání vlastních zážitků či výtvarnou činností, která je ideálním prostředkem pro naplňování EV. Lze tuto zkušenost upevnit i vizuálním zachycením ve formě nástěnek či portfolio (Jančaříková, Kapuciánová, 2012).

Mateřská škola by také měla kompenzovat omezené množství přímé interakce s přírodou, které jsou zvláště patrné u dětí vyrůstajících ve městech (Leblová, 2012). Příroda by měla být vnímána nejen jako prostor pro poznávání a vzdělávání, ale také jako prostředí vhodné pro hru, relaxaci a osobní rozvoj (Jančaříková, 2010). Je ale potřeba si dát pozor u dětí předškolního věku na fyzický a emoční nekomfort, aby se z pobytu v přírodě nebo při setkání s přírodou v mateřské škole nestal nepříjemný zážitek, který by působil jako bariéra v rozvoji environmentální senzitivity (Jančaříková & Kapuciánová, 2012).

Jedním z efektivních přístupů k učení v EV v předškolním vzdělávání je prožitkové učení, které umožňuje dětem získávat zkušenosti prostřednictvím všech smyslů a přímého kontaktu s přírodním prostředím. Tento přístup napomáhá hlubšímu porozumění ekologickým souvislostem a přispívá k formování odpovědného přístupu k ochraně přírody. Integrace environmentálních témat do každodenních vzdělávacích činností prostřednictvím

přirozeného začlenění tématu do hry, výtvarných činností, ale i do běžných situací v mateřské škole jako je pobyt venku nebo práce s přírodními materiály se ukazuje jako účinná metoda k přirozenému osvojení ekologických principů (Jančaříková & Kapuciánová, 2012). Klíčovým aspektem je využívání přírodních ekologicky šetrných materiálů a pomůcek. Práce s přírodními materiály, jako jsou dřevo, hlína, kameny nebo recyklovatelné materiály, podporuje nejen kreativitu dětí, ale také je učí vážit si přírodních zdrojů a hospodařit s nimi odpovědně. Pokud je EV realizována citlivě a systematicky, může pozitivně ovlivnit postoje dětí a jejich budoucí chování ve vztahu k udržitelnému rozvoji společnosti (Leblová, 2012).

Neméně důležitá je i role pedagoga, který by měl disponovat dostatečnými znalostmi v oblasti environmentální výchovy a umět je vhodným způsobem předávat dětem. Pedagog by měl být nejen odborně připraven, ale také motivován k tomu, aby u dětí podněcoval zájem o přírodu a vedl je k uvědomělému chování vůči životnímu prostředí. Pravidelné vzdělávání učitelů v oblasti environmentální výchovy je proto nezbytným předpokladem pro její efektivní realizaci (Jančaříková & Kapuciánová, 2012). Zároveň je žádoucí podporovat spolupráci s rodinou a zapojovat rodiče do environmentálních aktivit, což může vést k posílení ekologického uvědomění nejen u dětí, ale i v jejich domácím prostředí (Jančaříková, 2010).

1.4.1 RVP PV a environmentální výchova

V současné době Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) prochází revizí. Dokument byl již 14. ledna 2025 představen veřejnosti na tiskové konferenci, takže nyní již víme, jak bude RVP PV zhruba vypadat a jaké změny přináší. Nutno říci, že od září roku 2025 se mateřským školám otevírá možnost začít pracovat s novou verzí RVP PV v rámci dobrovolného zapojení, přičemž od září roku 2026 se počítá s jeho povinným uplatněním ve všech mateřských školách (MŠMT, 2025).

V Rámcově vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání z 1. září 2021 je stanoveno pět vzdělávacích oblastí – biologická, psychologická, interpersonální, sociálně kulturní a environmentální, které jsou nazvány „Dítě a jeho tělo“, „Dítě a jeho psychika“, „Dítě a ten druhý“, „Dítě a společnost“ a „Dítě a svět“ (RVP PV, 2021). Dle nového RVP PV, který vyšel dne 14. ledna 2025 jsou stanoveny nově již pouze čtyři vzdělávací oblasti – biologické, psychologické, sociálně-kulturní a environmentální, které nesou názvy:

„Dítě a jeho tělo“, „Dítě a jeho psychika“, „Dítě, ten druhý a společnost“ a „Dítě a svět“. Environmentální výchova se může prolínat do všech jmenovaných oblastí, ale nejvíce prostoru má ve vzdělávací oblasti „Dítě a svět“. RVP PV nově stanovuje „očekávané výsledky učení“, které jsou rozděleny v oblasti „Dítě a svět“ do tří kategorií. Těmito kategoriemi jsou – „Poznávání světa a přírody“, „Životní prostředí a jeho ochrana“ a „Bezpečné chování“ (RVP PV, 2025).

Charakteristiky vzdělávací oblasti jsou podobné. RVP PV z roku 2021 se zaměřuje na vytvoření elementárního povědomí o okolním světě, kde je kladen důraz na pochopení vlivu člověka od nejbližšího okolí až po globální problémy. Uvádí se zde cíl vytvořit základy pro otevřený a odpovědný postoj. Zatímco nové RVP PV z roku 2025 popis oblasti rozšiřuje nejen na povědomí o světě a vlivu člověka, ale také na pochopení proměn světa a udržitelného rozvoje. Důraz je kladen i na podporu bezpečného chování a rozvoj přírodovědné gramotnosti nad rámec základních znalostí (RVP PV, 2025).

2 VÝTVARNÉ ČINNOSTI V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ

Výtvarný projev je pro dítě jedním ze základních prostředků sebevyjádření se a porozumění světa. Patří k nejstarším způsobům lidské komunikace, přičemž lze předpokládat, že člověk má k této aktivitě vrozené předpoklady (Plevová & Pugnerová, 2022; Kirchnerová, 2013). Výtvarné činnosti tvoří nedílnou součást předškolního vzdělávání. Jejich význam je patrný napříč všemi pěti vzdělávacími oblastmi. Výtvarné činnosti se stávají prostředkem naplňování výchově-vzdělávacích cílů (Stadlerová, 2020).

Důležité je rozlišovat pojmy „výtvarná výchova“ a „výtvarná činnost“. Hazuková uvádí, že *„výtvarná výchova se uskutečňuje prostřednictvím výtvarných činností.“* (Hazuková, 2011, s. 33). Ale výtvarná výchova obvykle představuje spíše školní vyučovací předmět, který je např. na základních školách. Přívlastek výtvarný lze přikládat dvěma významům, a to „technický“ a „hodnotící“ význam. Technický význam souvisí s využíváním zejména zraku a hmatu, přičemž hodnotící význam poukazuje spíše na kvalitativní aspekty předmětů a jevů, které se projevují prostřednictvím výtvarných prostředků. Slovo výchova v tomto pojmu představuje záměrné a dlouhodobé působení pedagoga na dítě, jehož cílem je rozvíjet žádoucí osobnostní a společenské kvality prostřednictvím zvolených prostředků. V prostředí mateřské školy je vhodnější používat označení „výtvarná činnost“, jelikož se spíše vztahuje k dětským aktivitám v předškolním vzdělávání. Výtvarná činnost není tedy izolovanou disciplínou, ale prostředkem k rozvoji dítěte (Hazuková, 2011). Dítě se prostřednictvím výtvarné činnosti učí vnímat svět, zpracovávat vlastní zkušenosti a vyjadřovat se prostřednictvím neverbálních prostředků (Stadlerová, 2020).

Výtvarná činnost dětí je velmi často inspirována jejich aktuálními zážitky a zkušenostmi, přičemž významnou roli hrají témata, se kterými se setkávají, které je zajímají, ze kterých se těší nebo je naopak znepokojují (Kulhánková, 2006). Výtvary dětí nejen odráží jejich představy, ale i jejich vývojové možnosti (Charlesworth, 2014). Houston (2006) in Charlesworth (2014) uvádí, že budoucnost patří kreativním jedincům. Kreativitu lze u dětí pozorovat v jejich originálních a nápaditých způsobech využívání materiálů. Dětská kreativita se však od té dospělé liší, jelikož u dětí považujeme za kreativní to, co je pro dítě nové, i když to dospělému jedinci připadá obyčejné. Bronson a Merryman (2010) in Charlesworth (2014) upozorňují na pokles kreativity u dětí. Důvodem je především tlak na děti a úbytek prostoru pro umění.

Učitelé by se měli tedy stát vzory tvořivého myšlení a v praxi respektovat specifické druhy výtvarného vyjádření dítěte (Charlesworth, 2014; Hazuková, 2011). Aby učitel u dětí podpořil tvořivost, je důležité se zaměřit na několik věcí, kterými jsou např: vedení dětí k hledání odpovědí na vlastní otázky, nezahlcovat děti příliš složitými informacemi, podporovat jedinečnost dětí nebo být tolerantní k vybočením z běžných věcí (Charlesworth, 2014). Zommer (2023) ve své knize uvádí, že při kreativní činnosti se dítě nemá bát porušit pravidla, jelikož nejdůležitější je užít si proces tvorby.

Výtvarná činnost jako prostředek environmentální výchovy

Díky výtvarným činnostem je možné podporovat estetické vnímání přírody, schopnost vnímat její jedinečnost a citlivost vůči životnímu prostředí. Formy využití přírodních materiálů podporují smyslové vnímání přírody. Téma environmentální odpovědnosti lze zprostředkovat i prostřednictvím uměleckého aktivismu například využitím odpadových materiálů. Ve výtvarné tvorbě nejen podporuje ekologické myšlení, ale zároveň vede k reflexi hodnoty zdánlivě bezcenných předmětů. Tato forma tvorby přirozeně propojuje umění s každodenním životem dětí a otevírá cestu k proměně jejich postojů a chování (Navrátil, 2012).

2.1 Výtvarné prostředky

Pro efektivní realizaci výtvarných činností je důležité nabídnout dětem širokou škálu výtvarných prostředků. Výtvarnými prostředky rozumíme souhrn všech specifických materiálních i nemateriálních prostředků, které jsou používány při výtvarné činnosti a umožňují uskutečnit výtvarný projev (Hazuková, 2013).

K základním složkám prostředků, které můžeme nabídnout dětem jsou výtvarné materiály, prvky, techniky a nástroje (Slavíková a kol, 2010). Hazuková (2013) označuje výtvarné nástroje termínem instrumenty. Mezi výtvarné prvky řadíme např.: barvu, tvar, plochu nebo strukturu. K nástrojům neboli instrumentům patří např. tužka, nůžky, pastelky či štětce (Slavíková a kol, 2010). Právě štětce mají již dlouhou historii, jelikož v raných dobách si lidé štětce vyráběli z různých štětín, klacíků a dalších přírodních materiálů (Smith, 2013). Nedílnou součástí tvoří i materiály, jako je papír, textilie, různé hmoty nebo i přírodní a recyklovatelné materiály (Slavíková a kol, 2010).

Prostřednictvím těchto výtvarných prostředků si dítě osvojuje základní dovednosti, které jsou nezbytné pro výtvarnou tvorbu. Zároveň se dítě seznamuje s používáním

výtvarných materiálů a technik, učí se vyjadřovat za pomoci výtvarných prvků a správně využívat jednotlivé nástroje (Křížová, 2018).

2.2 Výtvarné materiály

Zahrnují veškeré materiály, které lze využít při realizaci výtvarné činnosti. Mezi tyto materiály patří např. různé druhy papírů, sklo, textilie, dřevo, hlína, plast, plastelína, sádra a další podobné materiály (Hazuková, 2013).

Přírodní materiály

Díky přírodním materiálům lze navodit silný emocionální prožitek a propojit tvůrce s přírodním světem. Již od pravěku se přírodní suroviny jako kámen, hlína nebo dřevo stávaly prostředkem uměleckého vyjádření (Blažek, 2015).

Přírodní materiály jsou nejen snadno dostupné, ale také finančně nenáročné, což z nich činí atraktivní prostředek pro výtvarnou činnost. Využití přírodních materiálů v souladu s principy udržitelnosti navíc podporuje ekologické myšlení a přispívá k vědomému přístupu k ochraně životního prostředí. Klíčové je však dbát na šetrnost při jejich sběru. Doporučuje se sbírat pouze to, co se nachází volně v přírodě a brát jen tolik, kolik je skutečně potřeba (Kurcová, 2020).

Zde je výčet vybraných přírodních materiálů, které Talandová (2015) uvádí jako vhodné k použití:

- Dřevo,
- kámen,
- ořechy a kaštiny,
- listy a květiny,
- přírodní barviva.

Recyklovatelné materiály

Recyklace označuje proces, při němž se odpadní materiály znovu zpracovávají nebo využívají k tvorbě nových produktů, a to buď pro stejné, nebo zcela jiné účely (Samosebou, 2025).

Využívání recyklovatelných materiálů provází lidstvo již od počátků existence. Lidé odjakživa přetváří a opětovně využívají dostupné materiály ze svého prostředí k výrobě

nástrojů, hraček i uměleckých předmětů (Howe, 2013). Mezi recyklovatelné materiály, které můžeme využít patří:

- **Plast:** Plast patří mezi nejrozšířenější materiály pro výrobu obalů. Pokud se plastový odpad nedostane k recyklaci a skončí volně v přírodě, jeho rozklad může trvat i tisíce let. Proto je důležité plast znovu zpracovávat a dávat mu šanci na opětovné použití (Samosebou, 2025).
- **Papír:** Papír patří mezi základní materiály. Často se používá ve formě kartonu, z něhož se vyrábějí obaly a krabice. Mezi největší přednosti patří to, že se snadno recykluje a dokáže se přirozeně rozkládat v přírodě (Samosebou, 2025).
- **Karton:** Obal, který je převážně tvořený papírem a plastem. Používá se hlavně pro balení nápojů. Kartony jsou lehké, pevné a dají se recyklovat (Samosebou, 2025).
- **Sklo:** Sklo je materiál specifický pro svou průhlednost a křehkost (Blažek, 2015). Existuje mnoho druhů skla a to obalové, technické, optické a umělecké. Je to zároveň hodnotný materiál z ekologického hlediska, jelikož ho lze donekonečna recyklovat (Samosebou, 2025).

2.3 Výtvarné techniky

Výtvarné techniky podporují děti v sebevyjádření se. Seznam, který by obsahoval všechny techniky, není prakticky možný vytvořit, ale lze uvést nejznámější techniky, které se využívají v předškolním vzdělávání (Hazuková, 2013). Je důležité zmínit, že při zařazování nových výtvarných technik či netradičních materiálů by měla učitelka vždy přemýšlet nad cílem výtvarné činnosti. Tedy jaké dovednosti a výtvarné schopnosti u dětí chce prostřednictvím aktivity podpořit. Jen tak lze předejít tomu, aby se použití těchto prostředků nestalo samoučelné (Křížová, 2018).

Kresba

Kresba představuje jednu z nejzákladnějších a nejpřirozenějších forem výtvarného projevu dítěte a je nejbezprostřednějším uměleckým vyjádřením (Křížová, 2018; Smith, 2013). Její podstatou je linie, která slouží jako hlavní výrazový prostředek. Zmíněnou techniku lze rozdělit na suchou a mokrou s tím, že při suché technice se nástroj nenamáčí do tekutiny a používá se jen obyčejná tužka nebo pastelka. Při mokré technice je potřeba tekutina jako tuš nebo fix (Křížová, 2018). Z hlediska barev Hazuková (2013) rozděluje

kresbu na jednobarevnou a vícebarevnou. V rámci udržitelnosti lze využít při kresbě i netradiční nástroje jako je ptačí pero, klacík nebo stébka trávy (Křížová, 2018).

Malba

Malba jako výtvarná technika staví na práci s barevnými skvrnami a jejich kompozicí. V prostředí mateřských škol se nejčastěji využívají barvy ředitelné vodou. Z hlediska krycí schopnosti rozlišujeme barvy krycí, což jsou např. temperové barvy a barvy průsvitné, do kterých lze řadit i barvy přírodní (Hazuková, 2013; Křížová, 2018).

Koláž

Koláž je výtvarná technika, při které se na podklad nalepují vystřižené nebo vytrhané části z různých materiálů – nejčastěji z papíru, textilu nebo fotografií. Dále se používají výstřižky z časopisů, novin, map a dalších materiálů, které se tematicky skládají dohromady. Jednotlivé části mohou být dále doplněny kresbou, malbou nebo jinými výtvarnými technikami (Křížová, 2018).

Otiskování

Tato technika seznamuje dítě s principem tisku prostřednictvím otiskování rozmanitých předmětů. K vytvoření otisků se využívají jak přírodní materiály jako např. listy, zelenina apod. tak i běžné předměty jako např. víčka, textil nebo části těla. Otiskování lze také vytvořit pohybem předmětu po papíře, jako je kutálení kuličky nebo válení předmětu mezi papíry (Křížová, 2018).

Land art

Představuje specifickou formu výtvarné činnosti, která se odehrává v přírodním prostředí. Jeho podstatou je vědomé zasahování do krajiny s využitím nalezených přírodních materiálů, jako jsou hlína, písek, kamení, větve, listí, ale i s recyklovatelnými prvky jako je papír. Vzniklé objekty mají dočasný charakter a jejím cílem je zvýraznění nebo transformace určité části přírody (Křížová, 2018).

II PRAKTICKÁ ČÁST

3 REALIZACE VÝTVARNÉ SADY AKTIVIT

V teoretické části této práce bylo snahou přiblížit téma environmentální výchovy, která úzce souvisí s tématem přírodních a recyklovatelných materiálů. Jak zmiňuje Leblová (2012) environmentální výchova hraje klíčovou roli ve formování vztahu dětí k přírodě a jejich vnímání udržitelného způsobu života. V souladu s tímto pojetím se praktická část této práce zaměřuje na aplikaci přírodních a recyklovatelných materiálů do výtvarných aktivit, které jsou realizovány v prostředí mateřské školy. Pro mou realizaci jsem zvolila mateřskou školu ve Zlíně, která se snaží rozumně hospodařit s penězi, a proto je využití dostupných přírodních a recyklovatelných materiálů přínosem.

V rámci praktické části byla vytvořena sada osmi výtvarných aktivit, které jsou rozděleny do dvou tematických okruhů: práce s přírodními materiály a práce s recyklovatelnými materiály. Každý z těchto okruhů obsahuje čtyři konkrétní výtvarné činnosti. Navržené aktivity jsou koncipovány tak, aby mohly být realizovány nezávisle na sobě. Zatímco aktivity využívající recyklovatelné materiály lze implementovat do vzdělávacího procesu v průběhu celého roku, práce s přírodními materiály je do určité míry podmíněna sezónností, tedy obdobím růstu a dostupnosti přírodních materiálů.

Plán aktivit

Realizace aktivit probíhala během ledna – února roku 2025. Setkání probíhaly jednou týdně, kromě jednoho setkání, které vyžadovalo dva dny v týdnu. Samotné výtvarné činnosti však předcházela důkladná přípravná fáze, která spočívala zejména ve sběru potřebných materiálů. Tento proces sběru trval přibližně jeden měsíc, během něhož byly shromažďovány jak recyklovatelné, tak přírodní materiály.

Samotná realizace aktivit probíhala v rámci devíti setkání v mateřské škole, kdy během každého setkání byla s vybranou skupinou dětí realizována jedna konkrétní výtvarná aktivita. Každá aktivita byla strukturována do několika fází, které zahrnovaly úvodní motivaci dětí, samotnou realizaci činnosti a následnou reflexi. Motivace byla zaměřena na seznámení dětí s tématem, objasnění ekologického významu použitých materiálů a vzbuzení zájmu o samotný tvůrčí proces. Realizační fáze pak umožňovala dětem pracovat s materiály a rozvíjet svou kreativitu. Závěrečná reflexe sloužila k zhodnocení činnosti.

Podrobný přehled jednotlivých výtvarných aktivit je uveden v následující tabulce. Tento přehled umožňuje přehlednou orientaci v realizovaných činnostech.

Tabulka 1 Výtvarné činnosti – Přírodní materiály

PŘÍRODNÍ MATERIÁLY				
Téma	Cíl v jazyce učitele	Cíl v jazyce dítěte	Organizační forma	Metody
Obraz z přírodních barev	Podporovat koordinaci ruky a oka Představit dětem výrobu přírodní barvy	Namalovat štětcem obrázků Experimentovat s přírodními barvami	Individualizovaná činnost	Rozhovor, vysvětlování, pozorování, instruktáž, výtvarná činnost
Dřevěná ozdoba	Seznámit děti s recyklací Rozvíjet jemnou motoriku	Navrhnout materiál vánoční ozdoby Nakreslit motiv na dřevěný povrch	Individualizovaná činnost	Rozhovor, vysvětlování, instruktáž výtvarná, činnost
Ježek z brambory	Seznámit děti s využitím přírodnin Podporovat zájem dětí o zvířata žijící v lese	Vyrobit ježka z brambor a šípků Vymyslet možnosti pomoci ježkovi při ohrožení	Individualizovaná činnost	Rozhovor, instruktáž, výtvarná činnost
Lesní skřítek z listů	Podpořit vnímání struktury přírodních materiálů Rozvíjet jemnou motoriku	Pracovat s listy a jejich strukturou Sestavit skřítku z jednotlivých částí	Řízená činnost	Rozhovor, instruktáž, výtvarná činnost

Tabulka 2 Výtvarné činnosti – Recyklovatelné materiály

RECYKLOVATELNÉ MATERIÁLY				
Téma	Cíl v jazyce učitele	Cíl v jazyce dítěte	Organizační forma	Metody
Kvěтина z plata od vajec	Podpořit uvědomění si využití recyklovatelného materiálu Rozvíjet komunikační dovednost u dětí	Vytvořit květinu z plata vajec Odpovídat na otázky	Individualizovaná činnost	Rozhovor, instruktáž, pozorování výtvarná činnost
Krmítko z kartonu	Seznámit děti s využitím recyklovatelného materiálu Podpořit zvědavost u dětí	Vytvořit krmítko Aplikovat poznatky z webkamery do diskuse	Individualizovaná činnost	Rozhovor, instruktáž, pozorování výtvarná činnost
Svícen ze sklenice	Seznámit děti s opětovným využitím předmětů Rozvíjet komunikační dovednosti	Vytvořit svícen z použité sklenice Aktivně odpovídat na dotazy v rámci recyklace	Individualizovaná činnost	Rozhovor, pozorování, výtvarná činnost
Ovce z kartonu	Rozvíjet jemnou motoriku Představit environmentální problém	Manipulovat s drobným materiálem Navrhnout řešení environmentálního problému	Individualizovaná činnost	Rozhovor, instruktáž, výtvarná činnost

Specifické cíle sady aktivit

Hlavním cílem výtvarných aktivit je přiblížit dětem téma ochrany přírody a recyklace a podpořit u dětí environmentální senzitivitu.

Dílkými cíli mé praktické části jsou:

- Rozvíjet kreativitu a tvořivé myšlení dětí prostřednictvím přírodních a recyklovatelných materiálů
- Podpořit u dětí schopnost hledat alternativní řešení tím, že budou hledat nové možnosti využití běžně dostupných materiálů ve výtvarné činnosti
- Rozvíjet zrakové vnímání skrze poznávání barev, tvarů a struktur přírodních a recyklovaných materiálů
- Podpořit ekologické uvědomění dětí tím, že si osvojí význam opětovného využívání materiálů ve výtvarné činnosti

Charakteristika dětí

Mateřská škola, ve které jsem realizovala svou praktickou část, má k dispozici tři heterogenní třídy. Pro účely mé aplikace jsem zvolila nejstarší třídu, kterou navštěvují děti ve věkovém rozmezí od čtyř do šesti let. Tato třída má celkovou kapacitu 22 dětí, přičemž do samotné realizace výtvarných aktivit se zapojilo 15 dětí. Tyto činnosti byly organizovány ve skupinách o třech až pěti dětech, což umožňovalo efektivní práci a dostatečný prostor pro individuální přístup.

Reakce dětí na tematiku recyklace a ochrany životního prostředí byly poměrně různorodé. Z rozhovorů vyplynulo, že mateřská škola se dosud systematicky nezapojovala do žádných rozsáhlejších ekologických projektů ani environmentálních programů. Z tohoto důvodu bylo patrné, že úroveň znalostí dětí v oblasti udržitelného chování a ochrany přírody byla do značné míry ovlivněna rodinným zázemím a zkušenostmi získanými v domácím prostředí. Některé děti již měly základní povědomí o recyklaci a významu šetrného přístupu k přírodním zdrojům, zatímco jiné se s tímto tématem setkávaly poprvé v rámci realizovaných aktivit. Tento fakt naznačuje, že zařazení environmentálně zaměřených výtvarných činností do předškolního vzdělávání může přispět k rozvoji ekologického povědomí dětí již v raném věku a podpořit jejich aktivní zapojení do ochrany životního prostředí.

Etické hledisko

Před samotnou realizací výtvarných aktivit v mateřské škole bylo nezbytné zajistit souhlas paní ředitelky s průběhem a obsahem plánovaných činností. Paní ředitelka byla v dostatečném předstihu detailně seznámena s organizací aktivit, které měly být ve vybrané třídě realizovány. Zároveň jí byl předložen informovaný souhlas (viz příloha 1), jenž obsahoval veškeré podstatné informace. Tento dokument následně stvrdila svým podpisem, čímž byla zajištěna informovanost i souhlas s realizací aktivit v rámci mateřské školy.

Stejně tak bylo nezbytné informovat zákonné zástupce dětí, které se výtvarných činností účastnily a získat jejich souhlas s pořizováním fotografické dokumentace. Všichni rodiče dětí navštěvujících danou třídu byli předem obeznámeni se záměrem fotograficky zdokumentovat průběh aktivit a s využitím těchto materiálů výhradně pro potřeby bakalářské práce. Bylo zcela v kompetenci rodičů, zda se rozhodnou s účastí svého dítěte na aktivitách souhlasit či nikoliv. Ti, kteří s dokumentací a zapojením svého dítěte do činností souhlasili, vyjádřili svůj souhlas podpisem na informovaném souhlasu (viz příloha 2). Tím bylo zajištěno, že veškeré aktivity probíhaly v souladu s etickými zásadami.

3.1 Průběh aktivit z přírodních materiálů

V této kapitole jsou k dispozici všechny realizované činnosti, které jsou zmíněné v tabulce číslo jedna a jsou z přírodních materiálů.

3.1.1 Výrobek č.1 Obraz z přírodních barev

Organizační forma: Individualizovaná činnost

Výukové metody: Rozhovor, vysvětlování, pozorování, instruktáž, výtvarná činnost

Časová náročnost: 20 minut

Prostředky a pomůcky: Papír A4, štětce, ubrus, káva, kurkuma, šťáva z řepy, voda, černé uhlí, lístky máty, tráva, šípky, lesní plody

Cíl v jazyce dítěte:

1. Experimentovat s přírodními barvami
2. Namalovat štětcem obrázek

Cíl v jazyce učitele:

1. Představit dětem výrobu přírodních barev
2. Podporovat koordinaci ruky a oka

Charakteristika dětí: Této výtvarné činnosti se zúčastnily 4 děti ve věku 4 až 6 let. Každé dítě pracovalo na svém vlastním výrobku.

Průběh aktivity:

V předškolním věku se děti učí především prostřednictvím vlastního prožitku a pozorování okolního světa. V rámci této aktivity bylo využito pozorování barev přírody kolem nás a také byl využit vlastní prožitek během sbírání materiálů k přípravě barev.

Motivace

Aktivitu jsem zahájila během společné procházky, kdy děti měly za úkol všimnout si barev v přírodě. Vedla jsem s dětmi spontánní rozhovor ohledně různých odstínů zelené v listech, hnědé v kůře stromů apod, kdy se děti snažily porovnávat rozdíly mezi barvami. Konkrétně jsem dětem položila otázku: „*Vidíme kolem sebe spoustu zelené barvy, mají všechny přírodniny stejnou zelenou barvu, nebo je mezi nimi nějaký rozdíl?*“ Porovnávání probíhalo tím způsobem, že jsme si přiložili zelený list a kus trávy a porovnávali, která barva je světlejší a tmavší. Děti jsem následně vyzvala k přemýšlení nad tím, zda by bylo možné využít tyto přírodní barvy k malování. Během procházky měly děti možnost sbírat různé přírodniny, které je zaujaly svou barvou jako například šípky, tráva apod. Je nutno zmínit, že každá přírodnina, kterou dítě chtělo vzít byla předem prodiskutována se mnou, tím způsobem, že dítě mi ukázalo prstem co by chtělo vzít a já jsem přírodninu schválila nebo neschválila. Po návratu do třídy jsem vytáhla dětem můj košík, který jsem měla naplněn dalšími různými přírodninami. Ukázala jsem dětem mé materiály a zeptala jsem se na otázku: „*Poznáte copak mám v košíku?*“ – a postupně jsem dětem ukazovala mé připravené přírodniny. Tato motivace měla za úkol probudit u dětí zájem o výtvarné experimentování.

Hlavní část

Po motivaci se děti usadily ke stolu a byly seznámeny se všemi barvami, které budou využívat. Těmito barvami byly: šťáva z řepy, kurkuma, šípek, lesní ovoce, černé uhlí, máta, tráva, káva. Některé barvy byly již připravené jako např: šťáva z řepy, ale jiné jako např: kurkuma byla potřeba připravit. Příprava probíhala tím způsobem, že jsem před dětmi nalila trochu vody ke kurkumě, černému uhlí, rozmačkanému šípku a lesnímu ovoci

a nechala děti barvu zamíchat. Následně každé dítě dostalo tvrdý papír A4 a možnost pracovat s připravenými přírodními barvami.

Nejprve si děti na základě procházky zvolily téma svého obrazu. Naprostá většina se inspirovala přírodními motivy – stromy, květinami, zvířaty nebo dětmi samotnými v přírodě. Děti si během práce všimaly, že některé přírodní barvy měly odlišnou konzistenci – některé byly tekutější, jiné hustší. Rovněž zaznamenaly, že některé odstíny se po zaschnutí změnily, což vedlo k dalším otázkám.

Obrázek 1 Malba přírodními barvami

(zdroj: vlastní)

Závěr: Po dokončení obrazu jsem společně s dětmi sledovala změnu barev a zeptala jsem se dětí na otázku jaké přírodní materiály bychom mohli příště využít. Následně jsem děti vyzvala k tomu, aby každý svůj obrázek ukázal ostatním a popsal nám copak namaloval a jaké barvy využil. Dále jsem se dětí doptávala, jak se dětem s přírodními barvami pracovalo a zda je něco překvapilo. Během reflexe se děti shodly na tom, že některé barvy voněly, jiné měly specifickou strukturu a některé se při schnutí změnily. Na konec jsem se snažila s dětmi shrnout hlavní myšlenku aktivity, která byla ta, že příroda nabízí mnoho možností pro kreativní činnosti ale, že je důležité ji chránit.

Obrázek 2 Hotové obrazy z přírodních barev

(zdroj: vlastní)

3.1.2 Výrobek č.2 Dřevěná ozdoba

Organizační forma: Individualizovaná činnost

Výukové metody: Rozhovor, vysvětlování, instruktáž, výtvarná činnost

Časová náročnost: 15 minut

Prostředky a pomůcky: Dřevo, černý fix, bílá barva, provázek, štětec

Cíl v jazyce dítěte:

1. Navrhnout materiál ozdoby
2. Nakreslit motiv na dřevěný povrch

Cíl v jazyce učitele:

1. Seznámit děti s recyklací
2. Rozvíjet jemnou motoriku

Charakteristika dětí: Tato činnost byla realizována se skupinou čtyř dětí ve věku od 4 do 5 let. Každé dítě mělo možnost individuálně tvořit vlastní výrobek

Průběh aktivity: V rámci této aktivity děti diskutovaly o tom, jaký materiál je vhodný k výrobě vánočních ozdob.

Motivace: V úvodní části jsem dětem přinesla dopis od vánočního skřítky, který dětem v dopise oznámil, že stále nemá ozdobený svůj vánoční stromeček a že by potřeboval vyrobit ozdoby, které by se hodily do lesa (viz příloha 3). Po přečtení dopisu jsem se zarazila a zeptala jsem se dětí „*Skřítek zmiňoval plastové ozdoby, proč myslíte, že plastové ozdoby do lesa nepatří?*“ Děti mi říkaly důvody, proč si myslí, že plastové ozdoby do lesa nepatří a také navrhovaly z jakého materiálu ozdoby mohou být. Následně jsem děti pobídla k tomu, abychom skřítkovi tedy pomohli. Dětem jsem představila dřevěnou vánoční ozdobu. Dětem jsem vysvětlila, že dřevo je obnovitelný přírodní materiál, jehož využití může být ekologicky šetrnější variantou oproti plastovým ozdobám, které jsou běžně dostupné v obchodech.

Následně jsem s dětmi vedla rozhovor zaměřený na otázky týkající se udržitelnosti a recyklace, přičemž jsem se dětem snažila přiblížit materiály ze kterých se vyrábějí vánoční ozdoby (sklo, plast). Řekla jsem: „*Děti, všimly jste si, z čeho můžou být doma na stromečku ozdoby? Některé máme z papíru, ale jiné zase z plastu nebo skla. Když se nám rozbije skleněná ozdoba musíme ji vyhodit, ale pokud vyrobíme ozdobu ze dřeva tak se nám nerozbije. A pokud vyrobíme ozdobu třeba ze starého papíru, tak tomu se říká recyklace –*

staré věci použijeme k vytvoření něčeho nového. Tím pomáháme chránit přírodu a planetu Zemi.“ Některé děti reagovaly tím, že doma s rodiči vyráběly ozdoby i z ovoce, což mě potěšilo a dětem jsem odsouhlasila tento fakt, že i tyto ozdoby chrání naši planetu Zemi. Následně jsme se s dětmi přesunuli ke tvorbě ozdob.

Hlavní část: Samotný proces tvorby byl rozdělen do několika fází, aby byl pro děti přehledný a umožnil jim postupovat systematicky. Prvním krokem bylo individuální zvolení dřevěného podkladu, který sloužil jako základ pro výrobu vánoční ozdoby. Děti měly možnost vybrat si z připravených dřevků ten kus, který jim nejvíce vyhovoval z hlediska velikosti. Následně bylo třeba připravit dřívko k zavěšení. Každé dítě obdrželo provázek, který provléklo předem vyvrtaným otvorem ve dřevě. Já jsem dětem pomohla provázek zavázat na pevný suk. Další fáze spočívala v aplikaci základní vrstvy barvy. Děti si vzaly štětec a rovnoměrně natřely celý povrch dřívka bílou akrylovou barvou, která sloužila jako podklad pro následné dekorační prvky. Některé děti natřely dřívko barvou z obou stran, jiné děti zase jen z jedné strany. Po úplném zaschnutí podkladové vrstvy přistoupily děti k samotnému dekorování ozdoby. Každé z nich mělo možnost vytvořit vlastní vánoční motiv. Děti tenkým černým fixem načrtly svůj návrh přímo na dřevěný podklad. Mezi nejčastější ztvárněné motivy patřili sněhuláci, vánoční stromčky a hvězdy.

Obrázek 3 Kresba na dřevěnou ozdobu

(zdroj: vlastní)

Závěr: Po dokončení tvorby jsme s dětmi zavěsili ozdoby na stromek, který byl k dispozici ve třídě. Poté proběhla společná reflexe, při níž děti sdílely své dojmy a pocity z činnosti. Bylo diskutováno, jaký materiál byl při tvorbě použit a proč je přírodní materiál ekologickou variantou v porovnání s plastovými ozdobami. Při závěru byly dětem položeny otázky, které je vedly k hlubšímu zamyšlení, například: *"Co se stane se skleněnými ozdobami, když se rozbijí?"*, *„Jaké jiné materiály bychom mohli využít pro výrobu ekologických ozdob?“* Snažila jsem se děti vést k tomu, aby si uvědomily, že využití dřeva přispívá k ochraně životního prostředí.

Obrázek 4 Hotová ozdoba na strom

(zdroj: vlastní)

3.1.3 Výrobek č.3 Ježek z brambory

Organizační forma: Individualizovaná činnost

Výukové metody: Rozhovor, instruktáž, výtvarná činnost

Časová náročnost: 30 minut

Prostředky a pomůcky: brambory, šípky, párátko, hřebíček, zvuky lesa a života ve městě

Cíl v jazyce dítěte:

1. Vyrobit ježka z brambor a šípků
2. Vymyslet možnosti pomoci ježkovi při ohrožení

Cíl v jazyce učitele:

1. Seznámit děti s využitím přírodnin
2. Podporovat zájem dětí o zvířata žijící v lese

Charakteristika dětí: Této výtvarné činnosti se zúčastnily 3 děti ve věku 4 až 5 let. Každé dítě pracovalo na svém vlastním výrobku.

Průběh aktivity: V rámci této aktivity bylo využito sluchového vnímání jako prostředek k rozvoji povědomí o životě ježků v přírodě. Děti měly možnost porovnávat zvuky klidného lesa s rušným prostředím ovlivněným lidskou činností.

Motivace: V úvodní části byly dětem přehrány zvuky lesa – šumění stromů, zpěv ptáků, šustění trávy a zvuky, jako je houkání sovy a dupání ježka. Po poslechu těchto zvuků jsem se dětí zeptala: „*Co si myslíte, že se v tomto lese děje? Která zvířata v něm mohou žít?*“ Děti spontánně reagovaly a zmiňovaly různé druhy lesních tvorů, přičemž některé z nich identifikovaly i ježka, a to zejména na základě slyšeného dupání.

Po krátkém povídání jsem dětem pustila další zvuk – hluk aut a lidí. Zeptala jsem se dětí: „*Jak myslíte, že se ježek cítí v takovém prostředí?*“ Děti reagovaly, že se může ježek bát. Vysvětlila jsem dětem, že ježci mohou přicházet o svá přirozená útočiště kvůli zásahům člověka do přírody – například odklizením hromad listí nebo znečišťování jejich prostředí. Poté jsme se společně zamýšleli nad tím, jak bychom mohli ježkům pomoci. Děti navrhovaly různé možnosti – stavět domečky z listí nebo neodhazovat odpadky do přírody. Poté jsem dětem oznámila, že dnes si ježka společně vyrobíme z přírodních materiálů – z brambory a šípků.

Hlavní část: Po motivační části následovala samotná výtvarná činnost zaměřená na výrobu ježka z přírodních materiálů. Každé dítě obdrželo bramboru, která sloužila jako základ těla ježka. Já jsem dětem vysvětlila, že brambora představuje tělo ježka, a pobídla jsem děti k zamyšlení nad tím, jak správně otočit bramboru, aby ježek vypadal co nejrealističtěji. Následně se děti věnovaly tvorbě obličeje ježka. Pro znázornění očí jim bylo poskytnuto hřebíčkové koření, které jemným tlakem vtlačovaly do přední části brambory. Dětem bylo vysvětleno, že hřebíček je koření s výraznou vůní. Děti měly možnost si jej před aplikací prohlédnout a přivonět k němu. Pokud děti chtěly, mohly ježkovi vytvořit i čumáček, pomocí drobného kousku šípku. Dalším krokem bylo vytvoření bodlin. Každé dítě mělo k dispozici párátka a šípky, kdy postupně děti zapichovaly do brambory párátka a na párátka šípky.

Obrázek 5 Výroba ježka

(zdroj: vlastní)

Obrázek 6 Ježci

(zdroj: vlastní)

Závěr: Po dokončení výtvarné činnosti následovala společná reflexe, během níž děti představily své ježky ostatním. Na základě předchozího rozhovoru jsme s dětmi reflektovaly, jak mohou pomáhat ježkům v přírodě, například ponecháním hromad listí v zahradách, vytvářením úkrytů z přírodních materiálů či důsledným udržováním čistoty přírodního prostředí. Celá aktivita byla zakončena zhodnocením, co bylo na výrobě nejtěžší a vystavením hotových výtvorů.

3.1.4 Výrobek č.4 Lesní skřítek z listí

Organizační forma: Řízená činnost

Výukové metody: Rozhovor, instruktáž, výtvarná činnost

Časová náročnost: 45 minut (se zaschnutím barvy)

Prostředky a pomůcky: papír A4, listí, temperové barvy, štětec, lepidlo, barevný papír, fixy, pastelky, kelímek s vodou

Cíl v jazyce dítěte:

1. Pracovat s listy a jejich strukturou
2. Sestavit skřítku z jednotlivých částí

Cíl v jazyce učitele:

1. Podpořit vnímání struktury přírodních materiálů
2. Rozvíjet jemnou motoriku

Charakteristika dětí: Této činnosti se zúčastnily 4 děti ve věku 4 až 6 let. Každé dítě pracovalo na svém vlastním výrobku.

Průběh aktivity: Tato aktivita se odlišuje od ostatních tím, že byla realizována v rámci řízené činnosti. Výtvarná činnost vyžadovala přípravu podkladu, který musel zaschnout, takže jsem činnost zahájila již v ranních hodinách. Pro děti byl připraven samostatný pracovní stůl určený pro tuto činnost, u něhož se střídaly v menších skupinách. Jejich úkolem bylo natřít listy podzimními barvami (žlutou, oranžovou, zelenou) a následně je obtisknout na bílý papír formátu A4. Proces otiskování byl opakován vícekrát, aby byl papír co nejvíce pokryt vzory listů.

Motivace: Děti jsem k činnosti přivolala básničkou, kterou dobře znají (viz Příloha 4). Poté jsme se s dětmi posadili na koberec. Ukázala jsem dětem obrázek skřítku Podzimníčka (viz. Příloha.5), kterého děti také dobře znají. Tentokrát skřítek dětem přinesl různé podzimní plodiny. Úkolem dětí bylo přiřadit přírodninu k obrázku místa, kde může přírodnina růst. Poté jsem děti posadila znova na koberec a oznámila jim, že skřítek, o kterém si povídáme má důležitý úkol, který jsem jim zapomněla říct. *„Náš skřítek pomáhá přírodě a sbírá odpadky, které lidé nechali v lese, chrání zvířátka a stará se o stromy. Každý skřítek, kterého dnes vytvoříte, může mít také svůj úkol – třeba hlídat zahradu u školky nebo pomáhat*

ptáčkům,” řekla jsem. Následně byly děti vyzvány k přesunutí ke stolům, kde se již dostaly k výtvarné činnosti a tím k výrobě jim již známého skřítko Podzimníčka.

Hlavní část: Děti se usadily ke stolu, kde mělo každé z dětí připravený podklad, na kterém pracovaly již v ranních hodinách. Prvním úkolem bylo přilepit na tento podklad pomocí lepidla list, který tvořil základ postavy skřítko. Následně si děti z oranžového papíru vystřihly tvar hlavy, na kterou nakreslily obličej dle vlastní fantazie. Tuto hlavu poté umístily nad list a přilepily ji na podklad. Dalším krokem bylo vystřihnoutí trojúhelníku z papíru, který měl představovat skřítkovu čepici. Tento prvek si děti mohly libovolně vyzdobit a poté jej nalepily na vrchol hlavy skřítko. Poslední část tvořilo dokreslení rukou a nohou, čímž byla postava skřítko kompletně dokončena

Obrázek 7 Obtisk listů

(zdroj: vlastní)

Závěr: Po dokončení výtvarné činnosti jsme se s dětmi přesunuli na koberec, kde každý představil svého skřítku ostatním, zhodnotil ho a zmínil, jak jeho skřítek pomáhá přírodě. Děti vymyslely spoustu hezkých nápadů jako např. zalévání květin, sbírání nebo třídění odpadků apod. Pokud jedno z dětí nevědělo, jaký úkol by jeho skřítek mohl mít, společně jsme vymýšleli možnosti. Po představení všech skřítků jsme si s dětmi povídali o tom, jak mohou i ony samy pomáhat přírodě stejně jako jejich skřítkové. Společně jsme přišly na různé způsoby, jak se chovat v přírodě, například neodhazovat odpadky a třídit je nebo šetřit vodou.

Obrázek 8 Skřítki

(zdroj: vlastní)

3.2 Průběh aktivit z recyklovatelných materiálů

V této kapitole jsou k dispozici všechny realizované aktivity, které jsou zmíněné v tabulce číslo dva a jsou vyrobeny z recyklovatelných materiálů.

3.2.1 Výrobek č.1 Květina z plata od vajec

Organizační forma: Individualizovaná činnost

Výukové metody: Rozhovor, instruktáž, pozorování, výtvarná činnost

Časová náročnost: 30 minut

Prostředky a pomůcky: plato od vajec, temperové barvy, špejle, lepidlo, žlutý papír, zelený papír, tavná pistole, ubrus, štětce, nůžky

Cíl v jazyce dítěte:

1. Vytvořit květinu z plata od vajec
2. Odpovídat na otázky

Cíl v jazyce učitele:

1. Podpořit uvědomění si využití recyklovatelného materiálu
2. Rozvíjet komunikační dovednost u dětí

Charakteristika dětí: Této činnosti se zúčastnily 4 děti ve věku 4 až 6 let. Každé dítě pracovalo na svém vlastním výrobku.

Průběh aktivity: Tato aktivita je zaměřena na výrobu květiny z recyklovatelného materiálu – konkrétně z plata od vajec, které by za běžných okolností bylo považováno za odpad. Cílem aktivity bylo uvědomit si prostřednictvím výtvarné činnosti, že i materiál, který již splnil svůj původní účel, lze využít i k tvorbě něčeho nového.

Aktivita byla koncipována tak, že děti nejen rozvíjely své výtvarné schopnosti, ale zároveň reflektovaly dopady lidského chování na přírodu.

Motivace: Aktivitu jsem motivovala tím, že jsem zahájila s dětmi diskusi nad dvěma připravenými ilustracemi. První ilustrace zobrazovala les znečištěný odpadky (Příloha č.6) a druhá ilustrace zobrazovala tentýž les po úklidu (Příloha č.7). Cílem této motivace bylo u dětí podnítit vnímání rozdílů mezi upraveným a zanedbaným prostředím a vést je k zamyšlení nad tím, jaký vliv má člověk na přírodu. Zeptala jsem se dětí na otázky: „Který les se vám líbí více? Proč? Co můžeme udělat, aby les zůstal čistý?“

Tímto způsobem jsem se snažila děti namotivovat ke správnému chování k životnímu prostředí. Poté jsem dětem ukázala již vyrobenou květinu a řekla jsem: „*Všimly jste si, že v neuklizeném lese žádné květiny nerostly? Ted', když je les čistý, by se tam mohly znovu objevit, že ano? My si dnes takovou květinu vyrobíme, ale nejen tak leda jakou! Bude to květina z materiálu, který by skončil jen jako odpad, který by zase nějaký nepořádník mohl nechat v lese a to my přece nechceme!*“

Hlavní část: Následně jsme se s dětmi přesunuli ke stolu, kde jsem měla již připravenou výtvarnou aktivitu. Děti se nejprve seznámily s hlavním materiálem – papírovým platem od vajec, který by byl za běžných okolností považován jen za odpad. V první fázi si děti za mé asistence vystříhly jednotlivé kalíšky, které představovaly základ okvětní lístky květiny. Poté si každé dítě nabarvilo kalíšek temperovou barvou vlastního výběru a nechali kalíšek zaschnout.

Obrázek 9 Barvení květiny

(zdroj: vlastní)

V době, kdy naše okvětní lístky z kalíšku zasychaly, se děti věnovaly dalšímu kroku a to barvení špejle zelenou barvou, která má představovat stonek. Po nabarvení stonku jej děti také nechaly zaschnout. Po zaschnutí našich obou komponentů děti opatrně napíchly špejli do středu kalíšku a já jsem dětem pomohla kalíšek se špejlí upevnit tavnou pistolí. Dalším krokem bylo doplnění středu květiny tím, že děti zmuchlaly kousek žlutého papíru a napíchly jej na viditelný konec špejle, který vykukoval z našeho okvětního lístku.

Posledním krokem bylo vytvoření listu květiny. Každé dítě obdrželo kousek zeleného papíru a jeho úkolem bylo přehnout jej a nakreslit si na stranu obrys listu. Tento obrys děti následně vystřihly, čímž vznikl souměrný tvar listu. Připravený list děti potřely lepidlem a přiložily jej ke středu svého stonku květiny a přilepily ho.

Obrázek 10 Květiny

(zdroj: vlastní)

Závěr: Po dokončení našich květin jsme se s dětmi usadili ke stolu a mým cílem bylo zopakovat si průběh celé činnosti a zhodnotit si naše výrobky. Nejprve jsem se vrátila k úvodní části, kdy jsem dětem připomněla mé dvě ilustrace lesa. Zeptala jsem se dětí na otázku: „*Vzpomínáte si, jaké byly rozdíly na mých dvou obrázcích, které jsem vám ukazovala?*“ Děti okamžitě reagovaly na otázku tím, že začaly říkat rozdíly, jak byl les na jednom obrázku čistý a na druhém znečištěný. Poté jsem se dětí zeptala: „*Co se může v lese dít, když ho lidé znečišťují?*“ Opět se mi dostala odpověď dětí, že nemůžou růst květiny nebo že jsou zvířátka smutná a můžou třeba nějaký odpad sníst. Touto formou jsem se snažila upevnit dětem informace o EV, které během této činnosti zjistily.

V další části reflexe jsme s dětmi hodnotili samotnou výrobu květiny. Děti měly možnost popsat proč si zvolily barvu okvětních lístků, komu by květinu darovaly, co se jim nejvíce líbilo nebo co pro ně bylo nejobtížnější.

Aktivitu jsem zakončila pozitivním hodnocením dětí. Květiny si děti mohly odnést domů a darovat ji třeba mamince.

3.2.2 Výrobek č.2 Krmítko z kartonu

Organizační forma: Individualizovaná činnost

Výukové metody: Rozhovor, instruktáž, pozorování, výtvarná činnost

Časová náročnost: 30 minut

Prostředky a pomůcky: Kartonové krabice od nápoje, nůžky, štětce, voda, netoxické temperové barvy, provázek, krmení pro ptáky, ubrus, fix

Cíl v jazyce dítěte:

1. Vytvořit krmítko
2. Aplikovat poznatky z webkamery do diskuse

Cíl v jazyce učitele:

1. Seznámit děti s využitím recyklovatelného materiálu
2. Podpořit zvědavost u dětí

Charakteristika dětí: Této činnosti se účastnily 4 děti. Ve věku od 4 do 6 let. Každé dítě pracovalo na svém vlastním výtvoru, dle svých schopností.

Průběh aktivity:

V předškolním věku se děti učí především prostřednictvím vlastního prožitku a pozorování okolního světa. V rámci této aktivity bylo využito pozorování jako prostředek k podnícení zájmu o život ptáků.

Motivace

Na úvod jsem dětem představila na počítači webkameru přenášející živé záběry z krmítka v lese. Společně jsme pozorovali ptáky přilétající za potravou a vedli jsme rozhovor o tom, proč zde potravu vyhledávají. Snažila jsem se děti navést na vymýšlení vlastních nápadů o tom, co by se stalo, kdyby ptáci nenašli v zimě dostatek potravy. Nejčastější odpovědi dětí byly, že by ptáčci měli velký hlad. Následně jsem dětem položila otázku: *Jak bychom mohli ptákům pomoci?* Děti navrhovaly různé možnosti, například sypaní semínek na zem nebo zavěšení jablíček na strom. Nakonec jedno z dětí vymyslelo, že bychom mohli také vyrobit krmítko jako na videu. Tato aktivita byla dětmi přijata s nadšením.

Hlavní část

Před zahájením výroby krmítka jsem dětem představila pomůcky, které budeme k výrobě krmítka používat: Kartonové krabice od nápoje, nůžky, štetce, voda, netoxické temperové barvy, provázek, krmení pro ptáky, ubrus, fix. Dětem jsem především ukázala kartonové krabice od mléka a nápoje a obeznámila je s tím, že naše krmítko bude z tohoto materiálu. Dětem jsem krabici ukázala a vysvětlila, že karton, který by jinak skončil v odpadu, lze zpracovat a dát mu nový účel. Každé dítě pracovalo samostatně na svém vlastním krmítku, přičemž mělo možnost zvolit si barvy. Proces výroby byl rozdělen do několika kroků: Každé dítě dostalo kartonovou krabici, do které si nakreslilo tvar vstupního otvoru pro ptáky ze všech čtyřech stran krabice. Já jsem poté provedla vyříznutí otvorů, aby byla zajištěna bezpečnost práce a také jsem za pomoci nůžek v horní části krabice udělala malou díрку na následné provléknutí provázku. Děti následně krmítko ozdobily podle vlastních představ netoxickými temperovými barvami a nechaly barvy zaschnout přes den. Další den jsme se s dětmi opět sešli a již zaschlé krabice jsme si připravili na následné provlékání provázku. Děti provlékly přes předem vytvořenou díрку provázek a já jsem jim pomohla provázek zavázat. Po dokončení jsem dětem ukázala semínka pro ptáčky a lojové koule a zeptala jsem se dětí, zda ví, co je to lojová koule. Jedno z dětí vykřiklo, že je to jídlo pro ptáčky, které mají doma na stromě. Dala jsem dětem na výběr, zda si chtějí nainstalovat do krmítka lojovou kouli nebo semínka.

Každé dítě si vybralo z nabídky a já jsem dětem, které si vybraly ložovou kouli pomohla přivázat do krmítka. Děti, které si vybraly semínka je dostaly až po příchodu ven.

Obrázek 11 Malba krmítka

(zdroj: vlastní)

Závěr

Po dokončení výroby krmítka jsme se společně s dětmi přesunuli na školní zahradu, kde jsme se s dětmi rozhodli krmítko umístit. Děti měly možnost samy navrhnout umístění a zdůvodnit svůj výběr. Nutno říci, že krmítko jsme instalovali k přístřešku, který se nachází na školní zahradě, z toho důvodu, abychom zamezili rozmočení krmítka. Dvě krmítka jsme také umístili na balkón ke třídě, aby děti měly možnost skrz okno pozorovat, jak ptáčky navštěvují krmítko. Děti, které si vybraly semínka v tuto chvíli nasypaly krmení do krmítka.

Obrázek 12 Instalované krmítko

(zdroj: vlastní)

Při další návštěvě mateřské školy jsem se s dětmi, které krmítko vyráběly sešla a provedla reflexi aktivity. Děti sdílely své dojmy, vyprávěly o tom, jaké ptáky viděly. Také jsem dětem položila několik otázek:

- *Co bylo při výrobě krmítka nejjednodušší a co nejtěžší?*
- *Proč je důležité pomáhat ptákům v zimě?*
- *Pozorovali jste ptáčky v krmítku?*

Děti touto činností získaly základní povědomí o významu pomoci volně žijícím zvířatům, což podporuje jejich pozitivní vztah k přírodě. Také děti zjistily, že lze i materiály, které mají doma a na první pohled k vyhození, lze využít i jinak.

3.2.3 Výrobek č.3 Svícen ze sklenice

Organizační forma: Individualizovaná činnost

Výukové metody: Rozhovor, pozorování, výtvarná činnost

Časová náročnost: 10 minut

Prostředky a pomůcky: Bílá temperová barva, zavařovací sklenice, štětec, ubrus

Cíl v jazyce dítěte:

1. Vytvořit svícen z použité sklenice
2. Aktivně odpovídat na dotazy v rámci recyklace

Cíl v jazyce učitele:

1. Seznámit děti s opětovným využitím předmětů
2. Rozvíjet komunikační dovednosti

Charakteristika dětí: Této činnosti se zúčastnilo 6 dětí ve věku 4 až 6 let. Každé dítě pracovalo na svém vlastním výrobku.

Průběh aktivity: V rámci této činnosti se děti dozvěděly o možnostech využití materiálu, který byl již využit k svému původnímu účelu.

Motivace: Činnost jsem s dětmi zahájila tím, že jsme se usadili ke stolu a já jsem dětem ukázala zavařovací sklenici. Mým cílem bylo děti vést k tomu, aby popřemýšlely nad tím, jak věcem dát nový smysl, předtím, než je vyhodíme. Proto jsem se zeptala dětí: „*Viděli jste někde nějakou věc, která dříve sloužila k něčemu, ale někdo ji využil k něčemu novému?*“ Děti na tuto úvodní otázku moc nereagovaly, což lze přičíst skutečnosti, že tento typ vnímání není v jejich věku zatím běžný.

Abych dětem téma přiblížila konkrétněji, navázala jsem: „*Pomůžu vám, děti, vidíte, co jsem vám dnes přinesla na ukázkou?*“ děti kývaly hlavou, že vidí. „*Přinesla jsem vám zavařovací sklenici, ve které byly dříve okurky a jiná zelenina, ale všechnu tu zeleninu jsme už snědli. Takovou sklenici někteří lidé vyhodí, ale my si z takové sklenice vyrobíme svícen.*“

Tímto způsobem jsem děti vedla k přemýšlení o tom, že ne všechny věci, které doma přestanou sloužit svému původnímu účelu, nemusí skončit v odpadkovém koši. V rámci rozhovoru jsem dětem vysvětlila, že výroba nových věcí např. sklenic, vyžaduje mnoho energie a surovin z přírody, zatímco znovuvyužití těch starých můžeme přírodě pomoci.

Dětem jsem řekla, že sklenice se v přírodě rozkládá velmi dlouho a její správné vytrídění nebo další využití tak představuje způsob, jak chránit a šetřit přírodu.

Následně jsem se zeptala na otázku: „*Kdybychom ale přece sklenici už nechtěli nijak využít a chtěli bychom ji vyhodit, kam ji vyhodíme?*“ Děti reagovaly, že do popelnice. Já jsem následně dětem ukázala obrázky popelnic na tříděný odpad a udělala s nimi krátkou aktivitu ohledně recyklace a třídění odpadu (viz. příloha 8). Po ukončení aktivity zaměřené na třídění odpadu jsme se s dětmi přesunuly k pracovnímu stolu, kde následovala samostatná výtvarná činnost.

Hlavní část: Každé dítě dostalo čistou zavařovací sklenici, štětec a bílou temperovou barvu. Prvně jsem dětem řekla, ať si sklenici pořádně prohlédnou, jestli na ní nemají nějakou nečistotu. Během kontroly sklenice jsem dětem řekla, že takovou sklenici má doma snad každý a že my jí místo vyhození vytvoříme nový smysl. Děti měly za úkol namalovat na sklenici zimní motiv dle vlastní představy.

Obrázek 13 Malba na sklenici

(zdroj: vlastní)

Po namalování jsem dětem ukázala jednu sklenici, do které jsem vložila LED svíčku, aby viděli, jak může náš svícen hezky svítit.

Obrázek 14 Svícny

(zdroj: vlastní)

Závěr: Po dokončení jsme si s dětmi zhodnotili činnost a vymýšleli jsme nápady, jak bychom mohli ještě svícen zlepšit. S dětmi jsme vymysleli obmotání provázku a přivázání větvičky ze stromu nebo přivázání usušeného pomeranče. Poté jsem se děti zeptala: „*Vzpomenete si doma, že i staré věci můžeme znova použít?*“ Děti reagovaly, že ano. Nakonec jsem dětem ukázala pracovní list, který jsme dělali před činností a na závěr jsem s nimi zopakovala barvy popelnic a co do nich patří.

3.2.4 Výrobek č.4 Ovce z kartonu

Organizační forma: Individualizovaná činnost

Výukové metody: Rozhovor, instruktáž, výtvarná činnost

Časová náročnost: 25 minut

Prostředky a pomůcky: karton, fixy, lepidlo, čočka, fazole, rýže, nůžky

Cíl v jazyce dítěte:

1. Manipulovat s drobným materiálem
2. Navrhnout řešení environmentálního problému týkajícího se zvířat v příběhu

Cíl v jazyce učitele:

1. Rozvíjet jemnou motoriku
2. Představit dětem environmentální problém

Charakteristika dětí: Této činnosti se zúčastnily 4 děti ve věku 4 až 5 let. Každé dítě pracovalo na svém vlastním výrobku.

Průběh činnosti: Tato aktivita byla vytvořena ve spolupráci s dětmi ve věku 4 let, proto se tématu dotýkám velmi jednoduše.

Motivace: Činnost byla zahájena povídáním si o hospodářských zvířatech, kdy jsme si s dětmi vyjmenovávali různá zvířata, která známe. Mezi zvířata, která děti zmiňovaly padla samozřejmě i ovce. Dětem jsem začala vyprávět o ovečce, která se pásla s ostatními ovečkami na louce, ale jednoho dne zjistila, že je pastvina znečištěná odpadky. Zeptala jsem se tedy dětí: *„Co myslíte, jak se ovečky cítí, když je její pastvina plná odpadků?“* Mezi odpovědi dětí patřilo, že jsou určitě ovečky smutné. Dále jsem se zeptala na otázku: *„Jak bychom mohli ovečkám pomoci?“* Děti řekly, že bychom měli uklidit louku. Následně jsem děti poučila o tom, že nesmíme odpadky vyhazovat nikam do přírody, aby se nestalo, že by odpad nějaké zvíře snědlo. Poté jsem dětem ukázala svou vyrobenou ovečku z kartonu a řekla jsem: *„Dnes si společně vyrobíme také ovečku, která bude z kartonu. Tato ovečka nám bude připomínat, že nemáme vyhazovat odpadky do přírody.“*

Hlavní část: Následně jsem dětem rozdala kartony, na kterých byl již předkreslený obrys ovce. Úkolem dětí bylo vystříhnout tělo, hlavu a nohy z kartonu. Stříhání probíhalo za mé asistence, jelikož někdy bylo těžší karton ustříhnout. Po vystříhnutí všech částí bylo úkolem dětí nalepit hlavu a nohy lepidlem k tělu ovce a dokreslit ovci obličej. Po nalepení

následovalo potřetí těla ovce lepidlem a postupné nanášení luštěnin, které představovaly vlnu ovce. Děti měly na výběr z černých fazolí, rýže a červené a hnědé čočky.

Obrázek 15 Tvorba ovce

(zdroj: vlastní)

Závěr: Po dokončení výrobku jsme se s dětmi sešly u jednoho stolu a děti měly možnost prezentovat své výrobky a navzájem si prohlédnout vytvořené ovečky.

Obrázek 16 Ovce

(zdroj: vlastní)

Já jsem se zpátky vrátila k příběhu a dopověděla ho dětem. Příběh skončil pozitivně, jelikož jsem dětem řekla, že naštěstí existují i dobří lidé, kteří se o přírodu starají a pomohli ovečkám pastvinu uklidit, takže ovečky měly zase čistou louku plnou květin, trávy a hlavně bez odpadků. Tímto způsobem jsem se i těm nejmladším dětem ve třídě snažila vnuknout myšlenku, že je potřeba být ohleduplný vůči přírodě, a to nejen kvůli lidem, ale i kvůli zvířatům.

4 EVALUACE

V této kapitole se nachází vlastní reflexe mé sady aktivit, kterou jsem realizovala v praktické části mé bakalářské práce a evaluace od učitelky mateřské školy. Každou aktivitu jsem reflektovala zvlášť z hlediska kritérii, které jsem stanovila sama.

Prvním způsobem je má vlastní reflexe a druhým způsobem je evaluace od paní učitelky z mateřské školy, ve které jsem realizovala mé výtvarné činnosti. Je důležité říci, že nebyla přítomna při mé práci.

V závěru evaluace jsem provedla komparaci vlastní reflexe a hodnocení učitelky a připravila doporučení pro praxi v mateřských školách.

4.1 Vlastní reflexe aktivit

Výrobek č. 1: Obraz z přírodních barev:

Téma: Tematické zaměření aktivity podporovalo výtvarnou kreativitu dětí, ale také vztah k přírodě. Děti jsem vedla k uvědomění si, že mnoho potřebných materiálů k tvorbě se dá nalézt v přírodním prostředí. Myslím si, že téma bylo zvoleno vhodně jelikož děti téma využití přírodních barev zaujalo.

Volba pedagogické strategie: Díky organizační formě měly děti možnost pracovat samostatně a dle vlastního tempa. Zvolené pomůcky byly vhodné. Zvolené metody přispěly k tomu, že aktivita byla komplexní.

Motivace: Začít motivaci procházkou se ukázala jako vhodná a zajímavá forma motivace, jelikož děti se aktivně zapojily již do sběru materiálů k činnosti a tím se následně podpořil jejich zájem o výtvarnou činnost.

Vhodnost činnosti z pohledu environmentální výchovy: Použití přírodních barev demonstrovalo, že není nutné vždy sahát po průmyslově vyráběných produktech, ale že kreativita může být podpořena i přírodními zdroji. Děti se dozvěděly o zodpovědném přístupu k přírodním surovinám a zjistily, že některé rostliny obsahují pigmenty a mohou být použity k malbě, ale zároveň je třeba k přírodě přistupovat s respektem a neplýtvat zdroji.

Závěr činnosti: Závěr dětem umožnil vzájemně si ukázat svá díla a diskutovat o svých zkušenostech s konzistencí nebo vůní barev.

Modifikace činnosti: Při modifikaci aktivity lze místo obyčejného štětce využít přírodniny nebo si vyrobit přírodní štětec z klacíků a jehličí. Lze také využít smyslové vnímání k tomu, aby děti přírodní barvy ochutnaly, jelikož jsou jedlé.

Výrobek č. 2: Dřevěná ozdoba:

Téma: Tematické zaměření aktivity bylo přizpůsobeno věkové skupině dětí. Vánoční ozdoby představují atraktivní námět, který je dětem blízký. Zároveň je aktivita propojena s environmentální výchovou, čímž přispívá k formování ekologického myšlení.

Volba pedagogické strategie: Díky organizační formě měly děti možnost pracovat samostatně a dle vlastního tempa. Děti měly možnost samostatně rozhodovat o podobě svého výrobku. Zvolené pomůcky byly vhodné k naplnění environmentálních cílů. Zvolené metody přispěly k tomu, že aktivita byla komplexní. Rozhovor vedl děti k aktivnímu zamyšlení.

Motivace: Motivace skrze dopis od skřítka byla vhodná, jelikož děti velmi zaujala a hezky děti namotivovala k výrobě ozdoby. Také se děti díky motivaci dokázaly přirozeně zapojit do diskuse ohledně plastových ozdob a já jsem díky tomu měla možnost opět děti seznámit s ochranou životního prostředí.

Vhodnost činnosti z pohledu environmentální výchovy: Děti si skrze praktickou zkušenost osvojily poznatek, že je možné tvořit esteticky hodnotné předměty bez nutnosti používání neekologických materiálů. Aktivita děti vedla k většímu respektu k přírodním zdrojům a snažila se podpořit jejich schopnost uvažovat o dopadech spotřeby na životní prostředí. Snažila jsem se dětem ukázat, že volba materiálu a způsob jeho zpracování mohou mít dlouhodobý dopad na přírodu.

Závěr činnosti: Závěr byl veden skrze reflexi, která dětem umožnila přemýšlet nad ekologickým aspektem výroby ozdob. Diskuse byla podpořena otázkami směřujícími k hlubšímu pochopení tématu, což je pro EV klíčové.

Modifikace činnosti: V budoucím provedení této aktivity by bylo přínosné zařadit do motivace také plastovou vánoční ozdoby, aby děti měly možnost vizuálně i hmatově porovnat její vlastnosti s přírodním materiálem, což by podpořilo jejich environmentální uvědomění.

Výrobek č. 3: Ježek z brambory:

Téma: Výběr tématu byl vhodný, protože byl jednoduše pochopitelný i pro čtyřleté děti. Ježek je zvíře, které děti dobře znají a mohou se s ním v přírodě běžně setkat, což podporuje zájem dětí o aktivitu.

Volba pedagogické strategie: Díky organizační formě děti měly možnost pracovat samostatně dle vlastního tempa. Zvolené pomůcky byly vhodné k naplnění EV cílů. Metoda rozhovoru a diskuse dala dětem možnost vyjádřit se k tématu. Instruktáž zase dětem poskytla konkrétní pokyny k tvorbě, což bylo klíčové u tvorby ježka.

Motivace: Motivovat děti poslechem zvuků mělo velký úspěch. Děti dokázaly porovnávat zvuky a vyvozovat závěry. Mé otázky vedly děti k přirozené diskusi.

Vhodnost činnosti z pohledu environmentální výchovy: Činnost efektivně propojuje kreativní činnost s EV. Děti se díky známému ježkovi dokáží zamyslet nad tím, jak mohou přírodě pomoci. Díky výtvarné činnosti si dítě může samo osahat i přírodní materiály.

Závěr činnosti: Reflexe na závěr vedla k upevnění poznatků získaných během aktivity. Zakončení výstavou hotových výtvorů bylo vhodné, neboť dětem umožnilo prezentovat svou práci.

Modifikace činnosti: Při modifikaci aktivity bych zvolila následné postavení úkrytu pro ježka, abych absolutně propojila výrobek s motivací. Také bych v rámci modifikace mohla zapojit i hmatové vnímání, kdy by děti pomocí hmatu hádaly, které suroviny budeme potřebovat na výrobu ježka.

Výrobek č. 4: Lesní skřítek z listí:

Téma: Téma bylo vhodně přizpůsobeno vzhledem k věkové skupině a počtu dětí. Děti se mohly setkat s přírodními materiály a zároveň si uvědomit, jakým způsobem mohou pomáhat přírodě.

Volba pedagogické strategie: Volba organizační formy byla v tomto případě vhodná, jelikož aktivity potřebovaly přímé vedení. Zvolené metody i pomůcky přispěly ke komplexnosti aktivity.

Motivace: Motivace formou obrázku skřítky, práce s přírodninami a environmentálním příběhem o skřítkovi bylo vhodným propojením s hlavním tématem. To pomohlo dětem lépe

pochopit smysl aktivity a vytvořit osobní vztah ke svému skřítkovi, který je následně povzbudil k přemýšlení o tom, jak chránit přírodu.

Vhodnost činnosti z pohledu environmentální výchovy: Aktivita posílila environmentální uvědomění dětí, především díky závěrečné diskusi, která nabídla konkrétní způsoby, jak mohou děti samy přispět k ochraně přírody.

Závěr činnosti: Možnost prezentace vlastního skřítky a sdílení jeho role poskytla dětem příležitost k zamyšlení nad jejich vlastním vztahem k přírodě

Modifikace činnosti: Při modifikaci by bylo určitě vhodné vzít děti ven a zapojit děti do sběru listů nebo přírodnin.

Výrobek č. 5: Květina z plata od vajec:

Téma: Téma bylo zvoleno vhodně, jelikož odpovídalo jarnímu období, ve kterém aktivita probíhala. Dětem jsem opakovaně přiblížila téma EV a snažila se podpořit jejich zájem o ochranu přírody.

Volba pedagogické strategie: Organizační forma každému dítěti umožnila pracovat vlastním tempem. Metody se prolínaly a tím byla aktivita komplexní. Pomůcky a prostředky byly adekvátní k věku dětí.

Motivace: Motivaci považuji za účinnou, jelikož děti obrázky vždy zaujmou a pomůžou dětem díky vizuálnímu zpracování porozumět rozdílům mezi ekologicky ohleduplným a neohleduplným chováním. Dále bylo vhodné použít materiál, který se objevil na ilustračních obrázcích.

Vhodnost činnosti z pohledu environmentální výchovy: Aktivita je v souladu s EV, jelikož si dítě během motivace opět upevňuje poznatky ohledně ochrany přírody a recyklace a zároveň má možnost přijít do kontaktu s recyklovatelným materiálem.

Závěr činnosti: Závěr aktivity dokázal zhodnotit i průběh činnosti, ale i přínos aktivity dětem. Děti získané vědomosti ověřily při závěrečných otázkách.

Modifikace činnosti: Lze aktivitu modifikovat tím, že vyrobíme jiný výrobek, který také souvisí s přírodou např. motýla, který také lze vyrobit z plata z vajec.

Výrobek č. 6: Krmítko z kartonu:

Téma: Výroba krmítka z recyklovatelného materiálu je vhodná pro předškolní vzdělávání. Propojila jsem praktickou činnost s environmentální výchovou a podpořila ekologické myšlení dětí. Jako pozitivum jsem zaznamenala to, že dětem bylo umožněno vidět konkrétní výsledek své práce a dlouho době jej sledovat (pozorování ptáků v krmítku).

Volba pedagogické strategie: Organizační forma umožnila dětem pracovat dle vlastního tempa. Metoda pozorování byla přínosná. Rozhovor a diskuse stimulovaly aktivní účast dětí. Pomůcky k činnosti jsou v souladu s EV.

Motivace: Využití webkamery s živým přenosem krmítka v lese poskytlo dětem konkrétní vizuální zážitek, který je přivedl k přemýšlení o potřebě pomoci ptákům v zimě. Myslím si, že tato motivace byla efektivní a dostačující.

Vhodnost činnosti z pohledu environmentální výchovy: Aktivita plnila základní cíle, které lze z pohledu environmentální výchovy stanovit. Aktivita ukázala využití recyklovatelného materiálu, podpořila pochopení potřeb zvířat a rozvíjela citlivost dětí vůči přírodě.

Závěr činnosti: Dětem jsem dala možnost, aby vybraly umístění krmítka, což jim umožnilo převzít za svůj výrobek odpovědnost. Pozitivním aspektem bylo, že děti dbaly na to, aby krmítko umístily do místa, kde je menší šance na promoknutí.

Modifikace činnosti: Co se týče návrhů změn tak bych rozhodně příště reflexi rozšířila o systematictější pozorování ptáků – například bych vedla jednoduchý záznam o tom, jaké druhy ptáků se u krmítka objevily. Také mě napadl experiment k této činnosti, kdy by se do každého krmítka dala jiná potrava a děti by mohly sledovat, jakou potravu ptáci preferují. Posledním návrhem změny je využití přírodnin k dekoraci krmítka, kdy by děti využili například mech, kůru nebo listy k ozdobení krmítka.

Výrobek č. 7: Svícen ze sklenice:

Téma: Téma bylo vhodné a jednoduché. Materiál je běžně dostupný a známý, což zvyšuje srozumitelnost pro děti.

Volba pedagogické strategie: Organizační forma poskytla dětem dostatek prostoru k sebevyjádření. Metoda rozhovoru byla v uvedení do problematiky klíčová. Pomůcky jsou v souladu s EV.

Motivace: Motivace byla postavena na reálném předmětu, který děti znají. Doplnění motivace skrze obrázky popelnic bylo také funkční a vhodně to rozšířilo environmentální rámec aktivity.

Vhodnost činnosti z pohledu environmentální výchovy: Aktivita splňuje požadavky EV. Seznamuje děti s principem opětovného využití předmětů a také díky pracovnímu listu rozvíjí povědomí o třídění odpadu.

Závěr činnosti: Závěr upevnil environmentální znalosti a dal dětem možnost kreativně přemýšlet nad dalšími možnostmi výzdoby svícnu.

Modifikace činnosti: Při modifikaci bych využila rozšíření možností zdobení sklenice. Jak jsem již zmiňovala v závěru, bylo by vhodné použít na výzdobu i sušené ovoce, větvičky apod.

Výrobek č. 8: Ovce z kartonu:

Téma: Téma bylo věkově adekvátní. Děti se dokázaly vcítit do situace zvířete, což podpořilo environmentální citlivost.

Volba pedagogické strategie: Organizační forma umožnila každému dítěti pracovat vlastním tempem a podpořila sebevyjádření se. Metody se prolínaly a tím byla aktivita komplexní. Pomůcky a prostředky byly adekvátní k věku dětí.

Motivace: Krátký příběh byl jednoduchý, srozumitelný a děti na něj reagovaly, takže účel splnil.

Vhodnost činnosti z pohledu environmentální výchovy: Zvolený materiál (karton, luštěniny) je v souladu s udržitelnými principy.

Závěr činnosti: Zakončení příběhu pozitivně, s důrazem na možnost změny k lepšímu bylo vhodně zvoleno.

Modifikace činnosti: Při modifikaci by bylo vhodné pro starší děti nabídnout těžší variantu, kdy by si děti samy předkreslily ovci. Lze také nevyužívat luštěniny na vlnu ovce, ale například víčka z PET lahví.

4.2 Evaluace činností učitelkou mateřské školy

K evaluaci realizovaných činností jsem zvolila paní učitelku z mateřské školy. Aktérka evaluace nebyla přítomna během mých činností, takže hodnotí jen na základě popisu činností a dle stanovených kritérií.

Stanovenými kritérii jsou adekvátnost aktivity, hodnocení motivace, hlavní části a závěru, zpracování z pohledu EV, přínos aktivity dětem, hodnocení pedagogické strategie a návrhy na změnu.

Obraz z přírodních barev: Paní učitelka hodnotí aktivitu jako přiměřenou věku dětí i jejich individuálním schopnostem. Zvolená motivace podle jejich slov zaujala většinu dětí a probudila v nich zájem o výtvarné experimentování. Oceňuje, že aktivita vedla děti k pochopení, že příroda nabízí bohaté možnosti pro tvořivou činnost, a zároveň že jsem kladla důraz na potřeby ochrany životního prostředí. Dále uvádí, že by bylo vhodné zařazovat více pozorování barevnosti v přírodě živé i neživé. Učitelka uvádí jako přínos to, že činnost dětem dala možnost poznat vlastnosti přírodního barviva její vůni i specifickou strukturu. Pedagogická strategie byla dle paní učitelky promyšlená a doprovázena důkladnou přípravou materiálů.

Dřevěná ozdoba: Podle paní učitelky byla aktivita zvolena s ohledem na věk i individuální zvláštnosti dětí a dodržovala zásady přiměřenosti a posloupnosti. Paní učitelka chválí motivaci, která byla podpořena postavou skřítky, který děti oslovil a inspiroval je k vlastní tvorbě. Z pohledu EV navrhuje více se zaměřit na vlastnosti dřeva a jeho významu pro člověka. Oceňuje dále kladný průběh a individuální přístup k dětem. Jako návrh na změnu doporučuje zařazení diskuse o původu dřeva a jeho významu pro přírodu i člověka.

Ježek z brambor: Aktivita byla dle paní učitelky zvolena adekvátně k možnostem dětí. Kladně vnímá použití zvukové ukázky, jako prostředek k motivaci. Z environmentálního hlediska oceňuje využití sluchového vnímání jako prostředek pro rozvoj povědomí o vlivech lidské činnosti na přírodní prostředí. Uvádí, že se jí líbilo, že aktivita rozvíjela kreativní myšlení dětí a umožnila jim předávat získané poznatky během společné reflexe. Pedagogická strategie byla hodnocena jako vhodná. Paní učitelka doporučila doplnit činnosti o obrazový materiál, tudíž o fotografie nebo videa ježků v přirozeném prostředí.

Lesní skřítek z listí: Paní učitelka činnost označuje jako časově náročnější, avšak přínosnou. Motivace hodnotí pozitivně z důvodu využití známé básně. V rámci EV byla pozitivně hodnocena práce se strukturou přírodních materiálů. Dle hodnocení byla pedagogická strategie vhodná a umožnila dětem objevovat nové smyslové podněty. Doporučuje rozšířit aktivitu o další příklady přírodních struktur, např. prostřednictvím techniky frotáže s využitím kůry stromů.

Květina z plata od vajec: Hodnotící učitelka vnímá aktivitu jako přiměřenou věku a vhodně strukturovanou. V oblasti motivace uvádí, že byla adekvátní a účinná, Oceňuje, že aktivity vedly děti k práci s recyklovatelným materiálem a zároveň podporovaly rozvoj jejich komunikačních dovedností. Uvádí, že děti díky odnesením si výrobku domů se aktivita stala osobní a smysluplnou.

Krmítko z kartonu: Tuto aktivitu paní učitelka také hodnotí jako časově náročnou, ale velmi přínosnou. Za klíčový motivační prvek označuje přímé pozorování ptáků v okolí mateřské školy. Z hlediska EV byla vhodně přiblížena myšlenka využití recyklovatelných materiálů k výrobě praktického předmětu, což dle paní učitelky podporovalo zvědavost dětí a zájem o přírodu. Paní učitelka dále vyzdvihuje to, že děti měly možnost prostřednictvím pozorování z okna sledovat ptáky, kteří krmítko navštěvují. Zvolené pedagogické strategie hodnotí jako přínosné.

Svícen ze sklenice: Podle hodnocení paní učitelky byla aktivita přiměřená věku a doprovázena účinnou motivací. Z pohledu EV oceňuje důraz na využití již použitých věcí, čímž byla u dětí rozvíjena myšlenka recyklace v každodenním životě. Zároveň si děti osvojily poznatky týkající se recyklace. Pedagogickou strategii hodnotí jako přínosnou.

Ovce z kartonu: Činnost paní učitelka hodnotí jako přiměřenou k věkovým zvláštnostem dětí. Motivace byla dle paní učitelky účinná, neboť dokázala děti zaujmout vyprávěním. V oblasti EV byla zmíněna ohleduplnost k přírodě nejen s ohledem na člověk, ale i na zvíře, což hodnotící považuje za důležitý výchovný aspekt. Aktivita dle paní učitelky dětem nabídla možnost hravého zapojení do činnosti.

4.3 Komparace sebereflexe a hodnocení učitelkou mateřské školy

V příložené tabulce jsem realizovala komparaci, která se zaměřuje na mou vlastní sebereflexi a zároveň i na posouzení aktivit ze strany učitelky mateřské školy. K vyhodnocení byly stanoveny následující kritéria: adekvátnost aktivity, hodnocení motivace/hlavní části/závěru, zpracování z pohledu EV, přínos aktivit dětem, hodnocení pedagogické strategie, návrh na změnu. Než jsem přistoupila ke srovnání, nejprve jsem každou aktivitu samostatně analyzovala, což mi poskytlo podklady pro výslednou komparaci.

Je třeba uvést, že ze strany paní učitelky bylo poskytnuto pouze velmi stručné a obecné zhodnocení, které postrádalo rozsáhlejší hodnocení a tím pádem výrazně omezilo možnosti hlubší analýzy z její perspektivy. Tato skutečnost ovlivnila rozsah i hloubku komparace.

Tabulka 3 Komparace

	Mé hodnocení	Paní učitelka
Adekvátnost aktivit	+ Aktivity byly přiměřené věku a možnostem dětí, témata dětem byla blízká a srozumitelná	+ Aktivity odpovídaly věku i individuálním zvláštnostem dětí, zvolená témata zaujala většinu dětí
Hodnocení průběhů	+ Průběh byl u aktivit plynulý a u dětí byla možnost zvolit vlastní tempo při práci -Nevýhoda schnutí barev u některých činností	+ Hladký průběh činností -Některé aktivity časově náročnější
Zpracování z pohledu EV	+ Důraz na EV ve všech aktivitách	+ Důraz na EV ve všech aktivitách
Přínos aktivity dětem	+ Aktivity byly přínosné + Podpořily tvořivost, samostatnost	+ Aktivity přinesly dětem nové poznatky a zkušenosti + Aktivity rozvíjely tvořivé myšlení
Hodnocení pedagogických strategií	+ Volba strategií byla vhodná	+ Pedagogické strategie byly promyšlené + Pozitivní individuální přístup
Návrh na změnu	+ Rozšíření o nové podněty – vizuální srovnávání, další pozorování přírody	+ Rozšíření o obrazové materiály, reálné ukázky

5 DOPORUČENÍ PRO PRAXI MATEŘSKÝCH ŠKOL

Na základě poznatků vycházejících z evaluace a sebereflexe lze vytvořit doporučení pro praxi mateřských škol. Tyto činnosti se ukazují jako přínosné nejen z hlediska rozvoje tvořivosti, ale také z pohledu environmentálního uvědomění a senzitivity dětí předškolního věku. V průběhu realizace výtvarných činností se jako efektivní ukazuje práce v menších pracovních skupinách, ideálně po třech až pěti dětech. Důležitá je před samotnými činnostmi příprava materiálů a obeznámení dětí s bezpečností. Umožňuje to větší soustředění, individuální přístup, bezpečnější manipulaci a více prostoru na otázky. V případě přítomnosti dětí se specifickými potřebami doporučuji počet dále upravit, aby byla zajištěna klidná pracovní atmosféra.

Témata výtvarných aktivit vycházejí ze světa dítěte a z běžných přírodních jevů a materiálů se kterými se v životě běžně setkávají. Při možné modifikaci aktivit je vhodné volit náměty, které jsou pro děti srozumitelné a zároveň propojené s principy environmentální výchovy. Důležitým faktorem při plánování je také dostupnost použitých materiálů, tudíž by měly přírodní materiály odpovídat aktuálnímu ročnímu období. Recyklovatelné materiály lze využívat celoročně. Zároveň je třeba děti nenásilně vést k šetrnému přístupu k přírodě, aby se děti naučily vybírat materiály ohleduplně a uvědomily si, že není správné trhat vše, co je zaujme. Ukázalo se, že je vhodné mít připravené i doplňkové či náhradní přírodní materiály, které mohou dětem rozšířit výběr nebo posloužit jako alternativa, pokud se některý z původních materiálů neosvědčí.

Při práci s náročněji opracovatelnými materiály, jako je karton nebo plato od vajec, je vhodné zvažovat, které části dítě bude stříhat samo. Jelikož některé činnosti vyžadují zvýšenou asistenci učitele – např. propichování brambory při výrobě ježka, stříhání kartonové krabice. V těchto případech je vhodné mít materiál částečně před chystaný nebo dětem aktivně pomáhat. Zároveň je vhodné počítat s rezervou některých materiálů jako jsou šípky, protože se rychle spotřebovávají. Z časového hlediska je vhodné plánovat aktivity tak, aby měl materiál dostatek času na zaschnutí. Některé činnosti mohou být zahájeny již den předem, aby byl finální výsledek plnohodnotný a práce nebyla narušena spěchem. Při činnostech doporučuji motivovat děti k vlastní originalitě, protože se může stát, že po jednom nápadu se děti začnou opakovat a výsledky budou stereotypní.

Motivace by měla být přirozenou součástí každé činnosti. Po skončení výtvarné činnosti je nezbytná reflexe, a to nejen ve formě zhodnocení výtvorů, ale také jako prostor pro sdílení pocitů, postřehů a environmentálních poznatků. Reflexe pomáhá upevnit zkušenosti a poznatky. Doporučuji také vytvářet tematické výstavky, které umožňují prezentaci výrobků. Spolupráce s rodinami je v environmentálně zaměřených aktivitách velmi přínosná, jelikož rodiče mohou přinést potřebné materiály, zapojit se do společného tvoření nebo pokračovat v tématu doma s dítětem.

Závěrem je důležité zdůraznit roli učitele, který vytváří podmínky pro tvořivou a zároveň velmi naučnou práci s dětmi. Vlastní zaujetí pedagoga pro téma, jeho připravenost a schopnost pružně reagovat na potřeby dětí i situace během činností, hrají klíčovou roli při naplňování environmentálních cílů v předškolním vzdělávání.

ZÁVĚR

Tématem této bakalářské práce bylo využití přírodních a recyklovatelných materiálů ve výtvarných činnostech v mateřské škole. V teoretické části jsem se zaměřila na význam environmentální výchovy a zároveň jsem popsala výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání a představila jsem materiály a techniky, které je možné v souvislosti s environmentální výchovou využít.

Na teoretické poznatky navázala část praktická, v níž jsem navrhla a realizovala soubor osmi výtvarných aktivit, které byly rozděleny na činnosti využívající přírodní materiály a činnosti zaměřené na práci s materiály recyklovatelnými. Tyto aktivity byly uskutečněny v reálném prostředí mateřské školy za účasti dětí ve věku od čtyř do šesti let. V průběhu realizace bylo možné pozorovat nejen zájem dětí o samotnou tvorbu, ale také zvýšenou pozornost věnovanou tématům spojeným s ochranou životního prostředí, jako je třídění odpadu, znovuvyužití materiálů či vztah k přírodním zdrojům.

Výsledky evaluace, kterou provedla učitelka dané mateřské školy, doplněné o mou vlastní sebereflexi, potvrdily, že výtvarné činnosti zaměřené na environmentální témata představují efektivní nástroj pro rozvoj environmentální senzitivity u dětí. Ukázalo se, že i pomocí výtvarného vyjadřování lze u dětí přirozenou, nenásilnou a hravou formou podněcovat zájem o přírodu a vést je k odpovědnému a udržitelnému chování. Významnou roli zde hraje zejména smyslové poznávání, manipulace s přírodními a odpadními materiály a prostor pro tvořivost, který dětem umožňuje aktivně se zapojit a reflektovat svět kolem sebe.

Na základě poznatků získaných během realizace praktické části byly formulovány doporučení pro pedagogickou praxi. Tato doporučení mohou přispět nejen k obohacení výtvarné výchovy, ale i k rozvoji celkové environmentální gramotnosti dětí předškolního věku. Bakalářská práce tak přináší vhled do možností propojení výtvarných aktivit a environmentálního vzdělávání a ukazuje, že i drobné změny v přístupu k výběru výtvarných materiálů mohou vést ke smysluplné výchově dětí k udržitelnosti.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Blažek, T. (2015). *Objekt a materiál v umění a edukácii*. (1. vyd.). Univerzita Palackého v Olomouci. https://kvv.upol.cz/images/upload/files/objekt%20a%20material_web.pdf
- Činčera, J. (2005). *Environmentální výchova. Ale jaká?* Pedagogická Orientace. <https://doaj.org/article/717eaac2865446349ba996dd5150a4e2>
- Evropská komise. (18. únor, 2025). *Learning for the green transition*. Education and Training. <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/green-education/learning-for-the-green-transition>
- Hazuková, H. (2011). *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání* (Dotisk 1. vyd.). Raabe.
- Horká, H. (2005). *Ekologická dimenze výchovy a vzdělávání ve škole 21. století*. Katedra pedagogiky, Pedagogické fakulty MU.
- Howe, N. (2013). *Recycled Materials: A Resource for Young Children's Creative Expression and Design Thinking*. Stanford University. <https://bingschool.stanford.edu/news/recycled-materials-resource-young-childrens-creative-expression-and-design-thinking>
- Charlesworth, R. (2014). *Understanding child development* (9th ed.). Wadsworth Cengage Learning.
- Jančaříková, K. (2010). *Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání*. Josef Raabe.
- Jančaříková, K. (2020). *Základy environmentální výchovy*. Univerzita Karlova. <https://pdf.cuni.futurebooks.cz/detail-knihy/41-zaklady-environmentalni-vychovy>
- Jančaříková, K., & Kapuciánová, M. (2012). *Environmentální výchova v předškolním vzdělávání – hledání optimální podoby*. *Envigogika*, 7(1). <https://doi.org/10.14712/18023061.71>
- Kapuciánová, M. (2014). *Pomáháme dětem s orientací v dnešním světě: dítě a svět*. Raabe.
- Kirchnerová, V., & Rubešová, R. (2013). *Výchova prožitkem: Tvořivé hry a činnosti pro mateřské školy*. Portál.
- Křížová, Ž. (2018). *Výtvarné náměty a techniky v předškolním vzdělávání* (2. vydání). Raabe.

- Kubas, P. (2025, 14. leden). *MŠMT připravilo největší změnu ve vzdělávání za 20 let.* <https://msmt.gov.cz/ministerstvo/novinar/msmt-predstavilo-nove-ramcove-vzdelavaci-programy-pro>
- Kulhánková, A. (2006). *Nejlepší nápady pro děti: Výtvarné náměty pro celý rok.* Grada. <https://www.bookport.cz/AccountSaml/SignIn/?idp=https://shibboleth.utb.cz/idp/shibboleth&returnUrl=/kniha/nejlepsi-napady-pro-deti-1615/>
- Kurcová, B. (2020). *52 projektů z přírodních materiálů.* Euromedia Group.
- Leblová, E. (2012). *Environmentální výchova v mateřské škole.* Portál.
- Létalová, J. (2022). *Propřírodně zaměřený učitel a jeho přístup k (environmentální) výchově.* Masarykova univerzita.
- McCrea, J. E. (2006). *The Roots of Environmental Education: How the Past Supports the Future.* <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED491084.pdf>
- MŠMT. (2008). *Metodický pokyn MŠMT k zajištění environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty.* <https://clanky.rvp.cz/clanek/2759/METODICKY-POKYN-MSMT-K-ZAJISTENI-ENVIRONMENTALNIHO-VZDELAVANI-VYCHOVY-A-OSVETY.html>
- MŠMT. (2021). *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.* <https://msmt.gov.cz/file/56051/>
- MŽP. (2016). *Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty a environmentálního poradenství na léta 2016-2025.* <https://mzp.gov.cz/cz/pro-media-a-verejnost/aktuality/archiv-tiskovych-zprav/vlada-schvalila-statni-program>
- Navrátil, O. (2012). *Prostor mezi environmentálním uměním a výchovou.* *Envigogika*, 7(2). <https://doi.org/10.14712/18023061.72>
- Národní pedagogický institut České republiky. (2025). *Předškolní vzdělávání: základy pro celoživotní učení.* <https://prohlednout.rvp.cz/export>
- Plevová, I., & Pugnerová, M. (2022). *Dětský výtvarný projev: v pedagogické praxi.* Grada.
- Průcha, J., Walterová, E., & Mareš, J. (2013). *Pedagogický slovník* (7., aktualiz. a rozš. vyd.). Portál.
- Samosebou. (2025). *Slovník.* Samosebou. <https://www.samosebou.cz/slovník/>
- Slavíková, V., Hazuková, H., & Slavík, J. (2010). *Výtvarné čarování: artefiletika pro předškoláky a mladší školáky* (1. vydání). Albra.

Smith, R. (2013). *Encyklopedie výtvarných technik a materiálů* (3., upr. vyd.). Slovart.

Stadlerová, H., Novotná, P., Ovčáčková, J., Sommerová, M., & Strouhalová, M. (2020). *Uměním tě proměním: výtvarné činnosti a jejich přínos preprimárnímu vzdělávání*. Masarykova univerzita.

Talandová, J. (2015). *Tvoření z přírodních materiálů: "Za pár kaček"*. Grada.

Zommer, Y. (2023). *The Big Book of Nature Art*. Thames & Hudson Ltd.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Malba přírodními barvami.....	32
Obrázek 2 Hotové obrazy z přírodních barev	33
Obrázek 3 Kresba na dřevěnou ozdobu	35
Obrázek 4 Hotová ozdoba na strom.....	36
Obrázek 5 Výroba ježka.....	38
Obrázek 6 Ježci	39
Obrázek 7 Obtisk listů.....	41
Obrázek 8 Skřítki	42
Obrázek 9 Barvení květiny	44
Obrázek 10 Květiny	45
Obrázek 11 Malba krmítka	48
Obrázek 12 Instalované krmítko	49
Obrázek 13 Malba na sklenici.....	51
Obrázek 14 Svícny	52
Obrázek 15 Tvorba ovce.....	54
Obrázek 16 Ovce.....	55

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Výtvarné činnosti – Přírodní materiály.....	27
Tabulka 2 Výtvarné činnosti – Recyklovatelné materiály	28
Tabulka 3 Komparace	64

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Apod.	A podobně
EV	Environmentální výchova
EVVO	Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta
Např.	Například
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Informovaný souhlas pro ředitelku mateřské školy

Příloha P II: Informovaný souhlas pro zákonné zástupce

Příloha P III: Dopis od vánočního skřítka

Příloha P IV: Básnička

Příloha P V: Skřítek

Příloha P VI: Znečištěný les

Příloha P VII: Uklizený les

Příloha P VIII: Recyklace pracovní list

PŘÍLOHA P I: INFORMOVANÝ SOUHLAS PRO ŘEDITELKU MATEŘSKÉ ŠKOLY

SOUHLAS S POŘÍZENÍM A ZVEŘEJNĚNÍM FOTOGRAFIÍ

Já, ředitelka mateřské školy Ing. Bc. Zuzana Marušáková, souhlasím s tím, aby studentka UTB ve Zlíně Monika Nesibová pořídila fotografie dětí navštěvující mateřskou školu a následně je využila pro potřeby své bakalářské práce s názvem *„Využití přírodních a recyklovatelných materiálů ve výtvarných činnostech v mateřské škole“*.

Děti budou fotografovány v prostorách mateřské školy při výtvarných činnostech. U fotografií, ani jinde v bakalářské práci, nebudou uvedena jména dětí a jejich obličeje. Také nebude zveřejněno předškolní zařízení, ve kterém tyto aktivity byly realizovány.

Udělují tímto informovaný souhlas k výše uvedenému využití fotodokumentace pouze pro účely uvedené bakalářské práce.

Ve Zlíně dne

Podpis:

PŘÍLOHA P II: INFORMOVANÝ SOUHLAS PRO ZÁKONNÉ ZÁSTUPCE

SOUHLAS S POŘÍZENÍM A ZVEŘEJNĚNÍM FOTOGRAFIÍ

Týkající se bakalářské práce na téma: „*Využití přírodních materiálů ve výtvarných činnostech v mateřské škole*“.

Vážení rodiče,

mé jméno je Monika Nesibová a jsem studentkou 3. ročníku oboru Učitelství pro mateřské školy na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. V současné době zpracovávám bakalářskou práci na téma „*Využití přírodních materiálů ve výtvarných činnostech v mateřské škole*“.

Chtěla bych Vás touto formou požádat o souhlas s pořizováním a použitím fotografií Vašich dětí při výtvarných činnostech do mé bakalářské práce.

U fotografií, ani jinde v bakalářské práci, nebudou uvedena jména dětí a jejich obličeje. Také nebude zveřejněno předškolní zařízení, ve kterém tyto aktivity byly realizovány.

Udělují tímto informovaný souhlas k výše uvedenému využití fotodokumentace pouze pro účely uvedené bakalářské práce.

Jméno:

Ve Zlíně dne

Podpis:

PŘÍLOHA P III: DOPIS OD VÁNOČNÍHO SKŘÍTKA

Milé děti,
jmenuji se skřítek Lesánek a žiji
hluboko v lese mezi vysokými
stromy. Každý rok si zdobím svůj
vánoční stromek, ale tentokrát
jsem si všiml, že v lese přibylo
spoustu plastových ozdob, které
tam nepatří a škodí mým zvířecím
kamarádům. Chtěl bych proto
ozdobit svůj stromek jen
přírodními ozdobami, ale sám to
nezvládnu! Potřebuji vaši pomoc!
Dokážete mi vyrobit krásné
ozdoby, které budou šetrné k
přírodě?
Váš skřítek Lesánek

PŘÍLOHA P IV: BÁSNIČKA

Přišel podzim, hrušky zrají, (chůze na místě)

Jablka se červenají. (hlazení po tvářích.

Plný koš jich natrhám, (velký kruh rukama)

Každému z vás jedno dám. (ukazování prstem)

Natáhnu se pro jablíčko, (na špičky, natahujeme se jednou, druhou rukou)

Natáhnu se pro hruštičku, (natahování do stran)

Všechny srovnám do košíčku. (dřep, pohyb srovnávání na zem)

PŘÍLOHA P V: SKŘÍTEK

PŘÍLOHA P VI: ZNEČIŠTĚNÝ LES

PŘÍLOHA P VII: UKLIZENÝ LES

PŘÍLOHA P VIII: RECYKLACE PRACOVNÍ LIST

